

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

VI. - 1908 - VIII.

S.M.

Vsebina.

A. Aškerc: Slovenski pesnik	227	Milan Pugelj: Uskok	249
Milan Pugelj: Koledniki	228	Cv. Golar: Mrtva ljubezen	249
Cv. Golar: Hrepenenje	232	Vatroslav Holz: Po spoznanju dvomov in zmot	250
„ Melanholičen sonet	232	Ivan Ivanov: Slovesa dan	254
„ Brez solnca	232	Griša: Res ne vem	254
Dr. A. Bazala — Dr. Fr. Ilešič: Ali naj prevajamo iz hrvaščine v slovenščino	233	Listek	255
Dr. Ivo Šorli: Barčica po morju plava	237	Književnost.	
Griša: Mrzle so besede tvoje	244	Gregorčič Simon: Poezije. — Franc Drtina: Razvoj mišljenja evropskega ljudstva. — Izobraževalna knjižnica. — Primož Trubar in njegova reformacija. — Gruden Jos. dr.: Cerkevne razmere med Slovenci v XV. stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije. — Primož Trubar in slovensko časopisje — Volná Myšlenka — Carniola. — Corrigenda.	
„ Sentimentalnost	244		
Vladimir Levstik: Mladoletje	245		
Cv. Golar: Molitev	248		
Milan Pugelj: Ljubici	249		

Naše slike.

Fran Strle: Na polju. (Umetniška priloga.) Nedavno je naš najmlajši slikar in risar v izložbi trgovine Drag. Hribarja razstavil serijo svojih malih del. Kritika jih je sprejela simpatično; „Slov. Narod“ je prinesel pri tej priliki podlistek Fr. Kobala. Tako pogojeno risbo Strletovo prinašamo danes; risba kaže, da ima Strle mnogo smisla za občutje in perspektivo. — **R. Schlosser: Supraporta,** s češke razstave v Pragi. Schlosser je učenec prof. Sucharde. — Jugoslovanska razstava v Zagrebu: a) **srbski oddelek** (s pogledom na slovenski); — b) **hrvatski oddelek**; — c) **bolgarski oddelek**; — d) Ivan Tišov: **Pod Javorom.** Deklica ob vodi in čreda ovac s pastirjem; e) **Odbor III. jugoslovanske razstave.** Členi „Lade“ — **Giovani Segantini:** a) **Na planini** (Umetniška priloga). — b) **Ave**

Maria! Med največjimi umetniki slikarji XIX. veka se imenuje Italijan Segantini (roj. v Arcu 1858, † v Pontresini 1899). Bil je pointilist, ki je močno uplival na najmodernejšo slikarsko tehniko. Od skrbipolne mladosti se je Segantini udajal le otožnim snovem: slikal je rad pokopališča, kamor so ga res nesli še toli mladega. Imel pa je veliko dušo, v kateri se je svet zrcalil čisto in ki je vodila njegov mojstrski čopič, kadar je slikal toli nedosežno dojmljivo Alpe, gorske vasi, gorske kmete in pastirje, gorska jezera in razne živali. Živel je večinoma v Alpah, ki jim je naslikal najlepše himne. Tam je tudi zbolel in umrl. — **Hugo Böttinger: V podvečer.** Na sedanji umetniški razstavi „Manesa“ v Pragi se odlikujejo slike H. Böttingerja, veleodličnega umetnika češkega.

FRAN STERLE: NA POLJU.

R. SCHLOSSER:
SUPRAPORTA.

A. AŠKERC:

SLOVENSKI PESNIK.

O, tudi v moje bil je vdihnil grudi
Apolo poezije božji dar,
in v duše moje globočini tudi
gori njegov ustvarjajoči žar.

O, tudi jaz jih gledam žive slike
pred svojimi duševnimi očmi;
in drame vidim pisane, velike,
kjer merijo sovražne se moči ...

In tudi v mojem srcu zazvenijo
srebrne strune, če na njih igra
Življenje svojo večno melodijo
o gorju in o radosti svetá ...

Pa kaj! Naj še tako zanosno peva
ubrana lira moja — sveti zvok
njen v milijonov dušah ne odmeva.
Ah, ozek je slušalcev mojih krog!

Moj jezik na prestolih ne kraljuje,
v velikem svetu se ne govori;
nikjer ne vlada in ne gospoduje,
živi le skromno izza starih dnij.

Svobode žejne, vroče pesmi moje
svoboden narod ne posluša vnet ...
Ponižnim sužnjem moja lira poje ...
Potlačenega ljudstva sem poet!

Ne pojem narodu, ki hrabro rine
v ospredje se s pogumnimi laktmi,

ki brezobzirno brani čast očine,
za svojo moč na svetu se bori.

Slabičem pojem, ki sami nesložni
brez boja drugim se umičejo,
ki v sužnosti le molijo pobožni
in na pomoč svetnike kličejo ...

Ah, narod moj poetu kril ne dviga,
s svinčeno težo jih le vleče k tlom,
in srca ne bodri mu in ne vžiga
ubogi moj, podjarmljeni moj dom ...

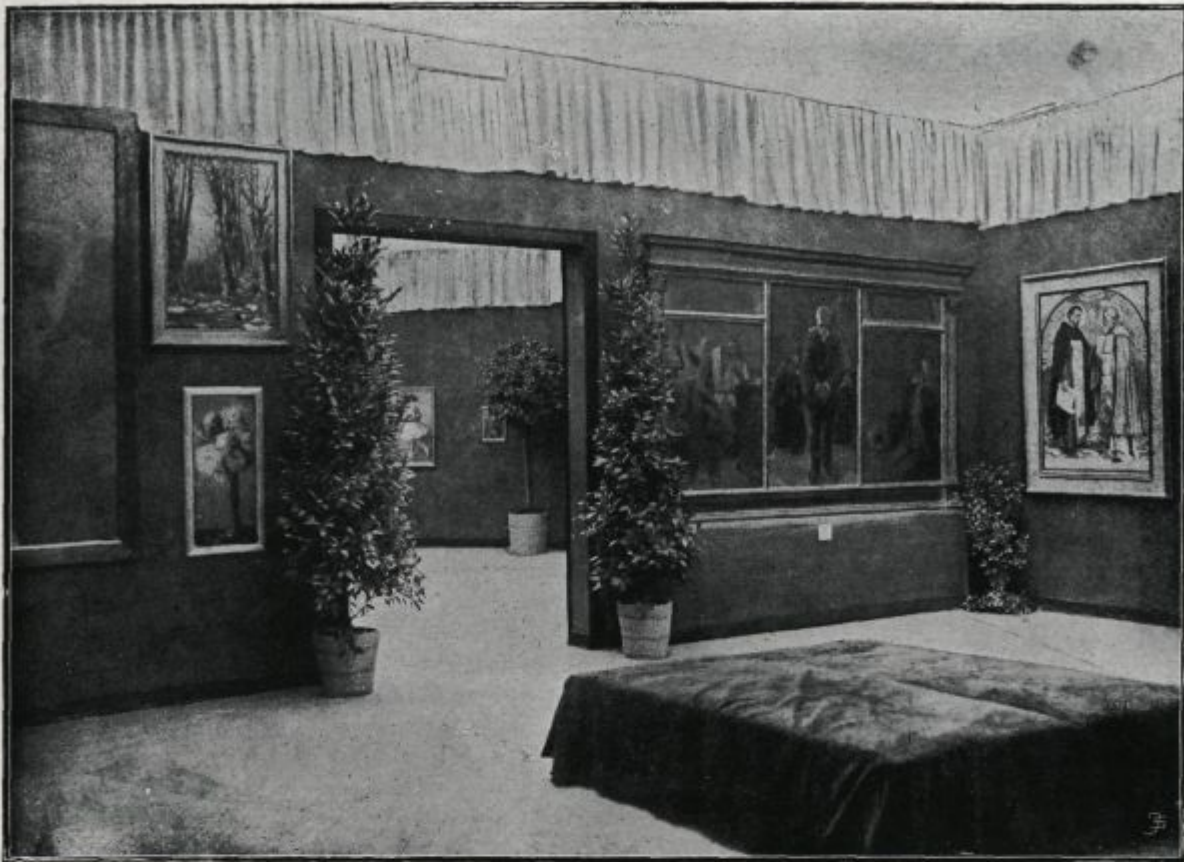
In moja pesem, dasi ognjevit,
zvenela, žal, ne bo iz veka v vek!
Širokemu ostane svetu skrita,
dosegel ni ga njen čarobni jek.

In pride čas — in ljuba pesem moja
bo v hladni knjižnici samevala
pa sladki raj uživala pokoja;
nikogar več ne bo ogrevala.

Pač! Neki solnčni dan jo vzame v roko
vso prašno pesem mojo učenjak,
pogrezne skoz naočnike globoko
se v njen prelepi jezik poštenjak.

In majal bode glavo svojo sivo
in čudile se bodo mu oči:

„Hm, filologu čtivo zanimivo ...
Pa jezik ta se več ne govori ...“

JUGOSLOVANSKA RAZSTAVA: SRBSKI ODDELEK (S POGLEDOM NA SLOVENSKI).

MILAN PUGELJ:

KOLEDNIKI.

Bila je zima, ostra, burjasta zima, ki je trajala kakor večnost. Vsa pota in vse ceste so bile na daleč in blizu zasnežene, vsi travniki, vse njive, vsi holmi in vse doline so bile videti, kakor bi jih kdo izrezal iz ogromnega sneženega kosa in razmetal po zemlji. Samo zelo redkokje je ostal pod mladim in gostim smrekovjem črn kotiček, okrogla ali podolgovata lisa, kamor ni mogel sneg in celo ne burja, ki ga je prenašala takrat, kadar ni bil južen, čisto po svoji volji in sebi v zabavo iz doline v hrib in narobe, ga kopičila v zamete, ga zopet razpihavalala in ga odnašala bogvekam.

Naša vas je bila naravnost imenitno zameтена. Hiše so gledale iz tuintam umazanega snega, kakor črni ščurki iz izprijene moke, nekako trudno so izgledale, človeku se je zdelo, kakor bi hotele vsak hip zadremati. Zlasti naša je bila velika reva. Na severno stran, kjer ni bilo nikakšnega zatišja in sta imela burja in sneg popolnoma proste

roke, tam je stal zamet visok kakor gora. In na steno se je naslanjal in pričakovati je bilo, da jo vsak čas odrine in izpodnese in da bo torej tista naša uboga kajža nekoč nenadoma počepnila na nas kakor stara koklja na piščeta. Dvakrat sta že ogrebala sneg z njene slamnate strehe oče in brat, a že zopet se ga je bilo našlo toliko, da so pokala hišna rebra, kakor bi jih sam vrag jezdil.

Vsem ljudem je bilo takrat dolgčas. Stari ljudem je bilo takrat dolgčas. Stari očetjo in stare matere so ponajveč spale. Sedele na zapečku, držale v rokah rdečevezan molitvenik z ogromnimi črkami ali rožni venec s posebno debelimi jagodami, kimale s suhimi in starimi glavami na desno in levo, in dremale tako od jutra do mraka. Stari so bili enaki, mladi gospodarji in gospodinje pa so se prepirali iz dolgega časa. Žena je rekla, da se kesa, ker se je možila in mož je obžaloval svojo ženitev. Žena je trdila, da je hodil mož za njo in ji ni dal nikjer miru, mož je pričal narobe.

Mi, vaški otroci, smo hodili po pečeh, kakor potujoči komedijantje. Zjutraj smo sedeli pri Zajčniku, kjer je bilo na peči tako malo prostora, da smo so tiščali kakor ribe, kadar se drstijo, in je pri najmanjši neprevidnosti padel ta ali oni na tla, popoldne smo se plazili po Zaplotnikovi peči, ki je imela dvoje zapečkov, kakor dve izpovednici in poleg tega ni bilo nobene stare ženske pri hiši, da bi se selila od enega do drugega, zvečer pri Andrejvcu, jutri pri Kljunaču, pojutranjem pri Tolovajniku in tretji dan pri nas, kjer je bila peč prostorna kakor puščava.

Potovali smo in dolgčas nam je bilo. Kar je nam nudil veselja sneg, smo se vsega naveličali že davno, tiste razpore, ki so se rodili vsled kepanja, smo poravnali, no, in zdaj smo romali in se dolgočasili.

Novo leto je bilo v kraju in bližali so se Trije kralji. Torej čas koledovanja. Da! Mi smo se vsi spomnili na to, v enem hipu in tisti večer ko smo čepeli na peči pri Tolovajniku in je prišel v sobo krojač Štefuc, tisti pijanec, ki je suh kakore oklešček in gleda kakor riba. Prišel je in je zapel tisto o Treh kraljih, kako so romali v Betlehem:

„Gašper jezdi narnaprej,
ker najbolj za ceste ve,
Miha jezdi pa za njim
in se lepo meni z njim,
Boltežar pa najbolj zad
in je ves srebrn in zlat.“

Spogledali smo se, vsi smo mislili eno, namreč tisto, da nas je preveč. Koledniki morajo biti trije, k večjemu štirje, ne pa dvanajst glav, kakor je bilo naše potujoče družine. Spogledali smo se, zlasti pa smo bili vsi pozorni na Kljunačevega Martina, ki je bil že trinajst let star, največji in najmočnejši in je imel zato med nami prvo besedo. Kakor je on hotel, tako je napravil.

Zajčnikovemu Nacetu je pomežiknil, za njim Zaplotnikovi Tini, tisti visoki in zlatolasi punčki, ki je tavalala vedno za nami kakor senca, Grižljejevemu Andrejčku in za njim meni, vse v redu, kadar Kljunačev Martin pomežikne!

Še tisti večer smo se sprli z ostalimi osmimi, odstopili od običajnega romanja in se mudili izključno pri Kljunaču. Prvo dopoldne smo sedeli in se posvetovali. Če se gre koledovat, treba imeti pred vsem zvezdo. Tisti, ki je največji, jo nosi na dolgem kolu in kadar pride do hiše, napravi po zraku križ. To pomeni: mir vam bodi! V drugi vrsti je potrebno, da znajo koledniki peti. Ono smo znali vsi „Gašper jezdi narnaprej“ in drugo koledniško nas je učil Kljunačev in nas tudi naučil:

„Prišli so trije kralji
iz jutrove dežele.“

Tudi zvezdo je sam napravil. Jaz sem mu prinesel obod starega sita, ki ga je spodaj prevrtal in nateknil na kol, od nasprotne strani obesil vanj prazno svetilko s svečo, napravil zvezdo s škrlatno rdečega popirja in jo napel spredaj na vseh pet rogljev. Ko je za poskušnjo prižgal svečo in vse skupaj dvignil, je nam vsem jako ugajalo. Mislili smo, da bo videti naša zvezda zlasti veličastna in sveta zvečer v temi, ko bo prišla razsvetljena rdeča barva bolj do veljave.

Prišel je čas, ko je bilo treba na pot. Ali po vasi skoraj ni bilo vredno. Preveč domači smo bili vsi, in zato bi ne bili najbrž nič dobili. Kmet Zajčnik, recimo, bi se smejal in iskal z roko po obrazu brk, ki jih nič nima.

„Je že prav“ — bi dejal — „pa še drugič, pa še drugod pogledjte! Lešnike so miši izklestile do zadnjega, orehe smo pa potolkli v potice.“

In bi opravili.

Kmet Kljunač je tako že vse videl in slišal, ker smo se pri njem pripravljali, kmet Zaplotnik bi malo poslušal, in kadar bi odpeli, bi vzel zakajeno pipo iz ust, z rokavom bi jih obrisal, pljunil, da bi se pokadilo in vprašal gospodinjo, ki bi sedela pri peči in pestovala smrkavega otroka: „Mica, ali imaš še kaj suhih čespej?“

„Ni—i—ič“ — bi zategnila Mica — „sem že vse pokuhala za zdravje.“ —

In bi bili pri kraju.

Pri nas doma tudi bogve kako bi bilo. Če bi bil moj oče slabe volje, bi nas napodil, da bi nam bili vsi pragovi in vsake duri napoti.

Mislili smo torej in se tako dogovorili, da ne bomo koledovali po domači vasi! Drugam pojdemo, vse druge bližnje vasi obidemo, zlasti pa tisto onostran visoke gore Makuca, ki je bogata in velika kakor mesto. Najprej pojdemo tja, oberemo hišo za hišo in zvečer se vrnemo otovorjeni kakor krošnjari, kadar odhajajo na semenj. In tudi denar bomo delili, ki se dobi onstran Mokuca vbogajme natanko tako, kakor pri nas suhe hruške ali kržlji.

Domenili smo se, da se odpravimo na pot zgodaj zjutraj in resnično smo odhajali, ko je bila tema še črna in gosta kakor v rogu. Luč v zvezdi še ni gorela, ker smo štedili s svečo Kljunačev jo je nosil spotoma na rami in že naprej je podrobno razlagal o našem dobičku.

Samo čvetero nas je bilo: jaz, Kljunačev, Zajčnikov in Grižljejev. Zaplotnikove Tine, tiste drobne in tihe punčke, ni bilo in nismo je mislili čakati. Ali ko smo bili že zunaj vasi, je pritekla za nami nalahko in komaj slišno kakor bi priletela.

„Zakaj pa me niste počakali?“ — je vprašala in skoraj solze je imela v očeh. Ona je rada jokala. Če ji je kdo rekel, da je neumna, je imela že solzne oči, a kričala ni nikoli. Tudi če jo je kdo tepel, je ihtela samo potihem, kakor bi se bala, da bi kdo ne prišel in videl, kaj se je z njo dogodilo.

Kljunačev je pripovedoval o Kočevarjih. Onstran Makuca stanujejo ne daleč od vasi, kamor smo bili namenjeni, govorijo, kakor bi lajali; človek jih ne razume, naj še tako poslušaj in napenja učesa. In tudi Kočevarji koledujejo. Že stari moški hodijo okrog, več skupaj jih je in zapoje vsi skupaj, a vsak z drugačnim glasom, tako, kakor pevci v cerkvi na koru. In tudi zvezdo imajo seboj, na visokem, z rdečimi in zlatimi in srebrnimi trakovi povitem kolu jo nosijo, in velika je in zlata in prav podobna takim zvezdam, ki se jih vidi pogostokrat na nebu. Ali hudi so. In najteže je, ker jim ni mogoče nič dopovedati. Oni lajajo in lajajo, ti jih ne razumeš in oni tebe ne.

„Kaj, kaj“ — je pričel trgoma Grižljejev Andrejček in po glasu se je poznalo, da je prestrašen — „kaj, če jih srečamo?“

„Ob zvezdo bi bili“ — je odgovoril Kljunačev prav iz prepričanja — „in zbežati bi morali.“

Jaz sem mislil ravno tako, a Tina se me je nenadoma oklenila in čutil sem, kako se je tresla po vsem drobnem životku.

„Pojdimo nazaj!“ — je prosila.

„Le pojdi“ — smo rekli vsi — „ti se kar vrni!“

„Ne“ — je odvrnila tiho, skoraj šepetnila, in se me še tesneje oklenila. In šla je dalje z nami.

Še je bila noč okrog in okrog, komaj majhno se je poznalo, da se bliža dan. Ozračje je bilo mirno in nekako vlažno, tudi mraz ni bil tako oster, kakor že celo vrsto dni, v temo zavito nebo je viselo skoraj skrivnostno nad krajino, nekakšno pričakovanje se je razlivalo okoli in okoli, ki je postajalo sredi velike tišine, ki je vladala vsepovsod, primeroma mučno.

Danilo se je počasi, in ko so se porazgubili mrakovi toliko, da smo drug drugega dobro razločevali, je pričela padati od neba kakor pšeno drobna sodrga, odsakovala od naših klobukov in ramen in se zapikala v prhek snega na desno in levo. Ustavili smo se, pogledali po zvezdi, od katere so odsakovala drobna in ledena zrna visoko na vse strani in istočasno je obšla vse velika skrb. Kljunač je dal meni v roke dolgi kol,

sam je stopil do zvezde na drugem koncu, potegnul iz žepa robec in jo skušal vanj zaviti. Ali bil je premajhen. Še Tina je dala svojega, še jaz in še Zajčnik, vseh čvetero je zvezal skupaj in zavil vanje zvezdo.

Sodrga, ki ni bila prej bogvekakoga gosta, je pričela padati, kakor bi jo sipali z vevnicami. Zdelo se je, kakor ki kdo nenadoma zavil s prosojnim pajčolanom vso daljavo, kakor bi se znižalo nebo tako nizko, da bi polomilo drevo, če bi bilo le količkaj visoko.

In zopet je prenehala sodrga; še tu, še tam je padlo zrno, počilo na klobuku, kakor bi vrgel nanj kamenček, odskočilo visoko in se zapičilo v sneg. Videti je bilo, da se je nebo nenadoma dvignilo tako visoko, kakor še ne celo tisto zimo. In oblaki so se pričeli nekako rdečiti; tuintam se je svetlikalo med njimi, kakor odsev daljnje luči, semtertja se je opazila nekakšna motna modrina, skoraj podobna kosu jasnega neba.

Zagledali smo hišo pod visoko goro, pod Makucem, razvezali smo zvezdo, prižgali svečo v svetilki in krenili na stransko pot proti kozolcu. Takoj za njim je stala lesena bajta, kakor grob med grobovi. Od nikoder ni bilo glasu, ne znotraj, ne zunaj se ni nič premaknilo, ni bilo psa, da bi zalajal, ne petelina, da bi pel in oznanjal dan.

Kljunač je napravil pred durmi križ z zvezdo po zraku, kar je pomenilo: mir vam bodi!

Nič veže ni bilo, preko praga smo stopili kar v hišo. Na sredini je stalo ognjišče kakor altar iz starega zakona, z njega se je kadilo na vse strani kakor v peklu, da je bilo komaj videti razcapano in razkuštrano žensko, ki je stala tam, kakor bi ušla čarovnicam, in drezala s črno palico v žrjavico.

Postavili smo se ob durih na vsako stran dva, na sredi Kljunač z zvezdo, pogledali smo drug drugega in zapeli:

„Se zvezda prikazala
iz jutrove deželé
tri kralje pripeljala,
tri modre može!“

Tudi Tina je pela, ki je stala tik mene, ampak drugače kakor mi. Povečini z bolj drobnim in visokim glasom, kar se je pa tako lepo ujemalo, da smo je bili vsi veseli.

Dolg in suh kmet, ki ga nismo prej videli, je prišepal iz zakajenega nasprotnega kota, stopil pred nas in ogledoval enega za drugim.

„Češplje so slabo obrodile“ — je pravil — „nimamo češpelj, tudi hrušk ni bilo bogvekaj in oreh, ki je stal za bajto, sem še jeseni posekal; posušil se je. Boste pa drugod kaj dobili!“

Spogledali smo se in odšli tiho na plano in nazaj na cesto. Lačni smo postajali, brez jutreka smo odšli od doma, želeli smo, da bi bili že skoraj onstran Makuca, visokega hriba, ki nas loči od velike in bogate vasi kakor mesto.

Blizu strmine smo že bili. Z debelo in strjeno sneženo plastjo pokrita cesta se je dvigala pred nami višje in višje v klanec in se zavijala preko njega kakor srp. Enega samega popotnika smo srečali, starega in suhega kmeta, ki je gnal brezastega vola in ga spótoma enakomerno priganjal in tepel z dolgo šibo.

Zopet je potemnelo nebo nad nami, tako žalostno je bilo vsenaokrog kakor ob pogrebu. Tuintam glas lačne gozdne živali, krakanje stradanih vran, žalostni in drobni glasovi prezebljenih ptičev, ki lete v tropi nad cesto. Sam sneg vse naokoli, vse enolična belina, samo redkokje sredi polja rogovilasti gaber kakor polomljen spomenik sredi pokopališča. Enkrat samkrat smo srečali voznika, sani so prizvonile mimo, dva z ivjem pokrita konja spredaj in zadaj čokat voznik z ivjastimi in dolgimi brki kakor divji mož.

Tam visoko na Makucu se je pokazala družba moških in nekaj se je majalo v zraku nad njimi in se svetlikalo.

„Kočevarji“ — se je oglasila Tina z jokočim glasom in nas vse je izpreletelo. Obstali smo.

„Koledujejo!“ — je rekel Kljunačev.

„Zvezdo imajo!“ se je oglasil Grižljejev.

„Deset jih je!“ — sem povedal jaz.

„Pretepli nas bodo!“ — je komaj spravil iz sebe Zajčnikov in gledal poželjivo nazaj proti domači vasi, ki je čepela daleč zadaj za našimi hrbti, kakor bi dremala.

Stali smo in mislili.

Tina se me je vnovič oklenila, izpregovorila je nalahko in tako tenek je bil njen glas kakor še nikoli prej.

„Bežimo, pojdimo nazaj, Kočevarji so hudi, mene so že enkrat tepli!“

„Takole je“ — se je oglasil Kljunačev, kakor bi mož govoril. „Če jih srečamo, in jim ničesar nočemo, zakaj bi nas pretepli?! Oni koledujejo z ravno tako pravico kakor mi! Kar pojdimo!“

In šli smo. Kljunačev spredaj, drugi za njim in Tina čisto zadaj. Hitro smo hodili, kakor bi se nam mudilo, v zvezdi nad nami je pomežikovala sveča in se gugala na vse strani.

Prav ko smo dospeli dobro v klanec, smo jih srečali. Deset jih je bilo, vsi že večji, par že

takih vmes, ki so imeli pod nosom rdeče in ščetinaste brke. Eden od tistih se je prvi zasmejal in izpregovoril tako, da ga ni od nas nihče razumel.

„Hev, hiv, hav, hov!“ — so zalajali drugi za njim, smejali so se in ustavili.

Eden, ki je bil majhen in čokat in v obraz rjav kakor zamorec, se je polotil nenadoma mene. Z eno roko me je prijel za suknjič za vratom, z drugo zadaj za hlače in me vrgel po snegu in rebri, ki je bila strma kakor streha. Kotalil sem se in lovil z rokami in nogami, ali nisem se mogel ustaviti prej, kakor v dolini pod hribom. Tam sem šele vstajal ves vrtoglav, in ko sem se malo razgledal, sem videl, da se vali za menoj tudi Tina; roke tišči ob životu in suče se naglo kakor vreteno. In od zgoraj s pota je plavalo kričanje Grižljeja in Zajčnika, in ko sem pogledal tja gor, sem videl natanko, kako je zamahnil visok možki po Kljunačevi palici in kako je odletela naša zvezda z gorečo svečo vred v velikem in visokem krogu v sneg in se pričela naglo kotaliti v dolino.

Tina je vstajala vsa snežena in vrtoglava, bleda je bila v obraz in drobne solze so ji stale po licih.

Tam zgoraj sta bežala poševno po hribu proti dolini in nama dvema, ki sva stala sredi snega, Zajčnikov in Kljunačev, Grižljejev pa je letel naravnost po cesti v dolino in jokal in kričal na ves glas, kakor svetí Jernej, ko so mu vlekli kožo preko glave.

Kočevarji so še stali nekaj časa sredi hriba, govorili so med seboj in odšli po stranski poti na levo.

Tina je zagledala daleč sredi doline zvezdo, šla je ponjo in jo je prinesla. A komaj sled je bilo še najti. Sam obod je ostal, svetilka se je izgubila bogvekje in od rdečih zvezdinih rogljev je visel ob obodu samo še eden, ves premočen in obtrgan kakor cunja.

Kljunačev je držal še v roki polovico tistega kola, na katerem je nosil zvezdo, bled je bil od jeze in hudo je govoril o Kočevarjih.

„Razbojniki so“ — je rekel, „Saj se jim že po obrazih pozna. Črni so in tako gledajo kakor tisti krvniki, ki so Kristusa križali. In tudi lase in brke imajo vsi rdeče, kakor hudobe. In tudi ne govore tako, kakor ljudje, ampak lajajo.“

Prišli smo na cesto in tam smo našli Grižljeja, ki je sedel sredi snega na obcestnem kantonu in še vedno jokal.

„Kakšen fant pa si?“ — ga je vprašal Kljunačev in ga stresel za ramo. „Kaj pa bo iz tebe, če boš tako rahločuten?“

„Pusti ramo, vse me boli, skoro ubili so me“ — je pravil Grižljej in se počasi dvigal.

Vsak je mislil svoje, molčali smo vsi, vračali se proti domači vasi in strmeli enakomerno preko snežene ravnine, ki je ležala mrtva in zapuščena pred nami, kakor daleč so nesle oči.

Nebo nad nami je nekako porjavelo, sneg je pričel naletavati v drobnih kosmičih, ki so se bolj in bolj večali in gostili.

Nekdo je pel nekje daleč za nami sredi snega: nemara tisti Kočevarji, ki koledujejo okrog in se jim zato dobro godi, ker so krivični in hudobni.

Udje so nam že skoraj otrpnili od mraza, noge so bile težje in težje od snega, ki se je nabiral nanovo po cesti in se oprijemal čevljev bolj od ilovnatega blata.

Ko smo se približali vasi, smo se skoraj razveselili. Vsi po vrsti smo bili nenadoma dobre volje in celo Grižljej, ki je bil najbolj tepen, se je smejal.

„Živio, Kočevarji!“ — nam je zaklical in je zavil proti domači hiši.

Takrat je padal sneg tako na gosto, da je prišel človek komaj skozenj.

CV. GOLAR:

HREPENENJE.

Litaškejevi motiv.

Glej, pri oknu, ljubček, zjutraj sem slonela,
belo rožico sem vezla, nevesela —
kar me zbode igla, in v srce me zaskeli,
ko sem v dalje zrla, v dalje hrepenela.
Rožica uboga je zardela od krvi,
hrepenenje, hrepenenje, to me umori.

A naenkrat, čuj, kot pesem bi zvenela,
kot njegovega bi konja podkev pela —
to planila, to planila sem vesela!
Ali, ah, srce neumno le mi je biló,
ki mi v prsih bilo, tolklo je tako močno,
s solzno roso je škropilo rožico oko.

MELANHOLIČEN SONET.

Utrnila se je zvezda mi v vsemit,
že zatonila za svetov obzorji
in ugasnila je v vesoljstva morji,
gorje je jutro moje in večer.

In solnce je veselja zlati vir,
pomlad, njen sveti glas mi kliče: „Orji,
odprta božja grud je, sej in orji,
pripravi si veseli raj in pir!“

Zablisne jutro z mečem, žarkim, zlatim,
zasine dan, kot blisk je misel moja
iu polna jasnih sanj in polna soja.

Zaman! Solzan sem se rodil na svet
in s solzo žalostno se ločim spet —
naj zgrabim jutro, z zarjo se oblatim.

BREZ SOLNCA.

Jesen, jesen polje kropi,
dekle strmi brez cvetja,
brez pesmi je škrjančkov raj,
brez solnca in poletja.

Radost, mladost in jasni žar,
ah, vse je šlo za gore —
in ako sreča mimo gre,
uzreti me ne more.

JUGOSLOVANSKA RAZSTAVA: HRVATSKI ODDELEK
(VELIKA SLIKA O. IVEKOVIĆA „ZADOŠČENJE V GARINDOLU LETA 1386.“)

DR. A. BAZALA — DR. FR. ILEŠIČ:

ALI NAJ PREVAJAMO IZ HRVAŠČINE V SLOVENŠČINO?

V 2. številki letošnjega „Glasa Matice Hrvatske“ je objavil sedanji urednik te literarno - kritične smotre, dr. Albert Bazala, članek pod naslovom „Hočemo li prevoditi s hrvatskoga na slovenski?“

Povod za ta članek mu je dalo poročilo o odborovi seji „Matice Slovenske“, kjer je bilo omenjeno, da naj bi v naših „Prevodih iz svetovne književnosti“ izšel na pr. tudi Gunduličev „Osman“.

Članek dr. Bazale kaže, kako je v živo udarila literarna vzajemnost obeh Matic, obenem pa tudi svedoči, kako dobro in dalekovidno jo presojajo na hrvatski strani. Želeti bi bilo, da tudi pri nas izpregledajo vsi tisti, ki mislijo, da je za fanta dovolj, če vse svoje žive dni ostane doma za pečjo.

V nastopnem podajam prevod Bazalovega članka (le par mest sem izpustil), na koncu pa mu hočem dodati še svoje pripombe.

„Kakor more sicer Hrvatom biti milo, da se i njihova knjiga prevaja na druge jezike, mi je vendar bilo nekako neobičajno, ko sem čital, da se bode „Osman“ prevedel iz hrvatskega na slovenski. Nisem se toliko čudil, da se je izbral baš „Osman“, dasi dvomim, ali bode baš zanj imela današnja publika dovolj smisla . . . Je li rešeno principijalno vprašanje, ali je treba s hrvatskega prevajati na slovenski in obratno s slovenskega na hrvatski? Meni se zdi, da ni, rekel bi celo, da je v opreki z izrazito tendencijo za kulturnim edinstvom, a končno tudi ni prilično z ozirom na obče naše knjigotržne razmere.

„Matica Hrvatska“ in „Matica Slovenska“ sta sklenili, vsako leto izdati po eno slovensko, odnosno hrvatsko knjigo, da se z njimi bratska naroda zblížata in spoznata, da nazadnje v medsebojnem občevarju nestane zapreke, ki jih povzročata Hrvatom nepoznavanje slovenskega jezika, a Slovencem jezika hrvatskega, in da bi se eni in drugi mogli vzajemno služiti s kulturnimi pridobitvami. Tako si jaz zamišljam kulturno edinstvo, da bi se vsak narod nemoteno in v individualnem pravu razvijal in ostal, kar je, a da bi ipak bile med njima vedno globlje in čvršče vezi, tako da bi Slovenec za svojo smatral kulturno imovino Hrvatov, ker bi se z njo mogel enako služiti kakor s svojo, a Hrvati bi se služili kakor s svojim, kar so v kulturi stekli Slovenci. Da igra v tem oziru veliko ulogo baš jezik, ker se v njem zrcali i duh i srce naroda, to je izven vsake sumnje. Nikdo ne bo prodril duha in življenja tujega naroda, dokler mu ne spozna duha jezika, in samo z duševno kulturo onega naroda se bo mogel služiti kakor s svojo ali vsaj približno kakor s svojo, čigar jezik je spoznal. Narodi namreč ne govore samo s svojim jezikom, nego tudi mislijo s svojo glavo in čuvstvujejo s svojim srcem in se ni vedno mogoče niti enako intenzivno niti z enakim umevanjem predstaviti v tajne zakotke in utripljaje duše tujega naroda. Je zato nekaka meja med kulturami poedinih narodov, ki je nikdar ni mogoče prestopiti; zaradi tega se mi zdi ideal obče človeške kulture utopija nalik n. pr. utopiji o svetovnem miru. Kar umevamo pod občo kulturo, ni nič drugega, nego skup kulturnih vrednosti iz raznih narodov, a v poedinem narodu postane plodonosno samo tedaj, ako je vcepljeno na steblo narodnega življenja. V tem je tudi iskati kulturno važnost dobrih prevodov iz svetovne književnosti. A z ozirom na hrvatski in slovenski narod je to drugače. V njunem jeziku ni bistvenih razlik, ki bi dale slutiti kako bistveno razliko v strukturi narodne duše. Na tem uverjenju se gradi možnost ideala kulturnega edinstva, ker se misli, da med tema dvema narodoma ni prirodne meje, ki bi na kak koli način skrčila popolno shvačanje (pojmovanje) duševne kulture, kakor je krči pripadnikom dveh tujih narodov. V tem prepričanju ima smisel vse delo Matic, da razširita vzajemno poznavanje jezikov in bi se vsled tega s pridobitvami duševne kulture vzajemno mogla okoriščati Slovenec in Hrvat.

Ako se tako shvati delo za kulturno edinstvo, ali z drugimi besedami, ako je svrha vzajemnemu izdajanju slovenskih in hrvatskih del,

omogočiti enako umevanje kulturnih produktov obeh narodov, se mi zdi prevajanje z enega teh dveh jezikov na drugega — odkritosrčno govoreč — delo odveč. Čemu namreč tedaj v slovenskem jeziku podajati, kar je pisano v hrvatskem, in obratno, ako gremo za tem, da bode eno in drugo enako pristopno na osnovi poznavanja obeh jezikov? Skoro bi rekel — da upotrebim krilato besedo iz našega političnega življenja —, da se s tem dela bolj za kulturno zajednico, nego za edinstvo. Ako tudi ne bo nikdo smel sezati v integriteto kateregakoli naroda niti misliti morda na kako kulturno osvajanje, mislim, da nam mora na umu biti popolno edinstvo kulturnega življenja v gori navedenem smislu. Znanost in književnost nam mora zares biti ena, tako da se z njima služimo brez razlike, najsi so pisane v hrvatskem ali slovenskem jeziku. Pa ako je kulturni ideal edinstva v doglednem času jedva dosegljiv za najširše sloje naroda, za izobražene se da doseči sigurno in v doglednem času. Kakor je stvar danes, dela vsakdo na svojo roko: Hrvati z redkimi izjemami ne poznajo ali vsaj ne poznajo dosti kulturnega dela pri Slovencih niti se v svojem duševnem delu koristijo z njim a to bi bilo glavno; Slovenci istotako z redkimi izjemami ne znajo za znanstveno in književno delo Hrvatov.

Vrh tega zahteva kulturno delo tudi dovoljno število inteligencije: a narod slovenski in hrvatski je vsak sam za sebe premaloštevilen, da bi mogel izdržati veliko in jako književnost znanstveno in lepo. Posledica tega je, da se nobeden ne more dvigniti na višino ostalih kulturnih narodov.

Kar je tu povedano za hrvatski jezik in književnost, velja seveda tudi za Srbe. Posebej so Srbi nam Hrvatom po jeziku in rodu še bližje nego Slovenci, a medsebojno poznavanje je razmerno še manjše. O srbski književnosti se sicer nekaj več uče po srednjih šolah, in tu se še nekaj zna, a znanstveno delo Srbov nam je na mnogih področjih povsem neznan. Odtod prihaja, da se v znanstvenem delu služimo s tujimi deli, dočim se naša zanemarjajo, a povrh vsega se tedaj pritožujemo, da ne napredujemo. Naši strokovni časopisi životarijo, ker jih nikdo ne naročuje in ne čita; tujih imamo v izobilju; za mnoge stroke niti nimamo svojih, ker jih noben narod sam za sebe ne more izdržati. Tako se vse delo, ker je raztrgano, izgublja v neuspelih poizkusih in uničenih prizadevanjih, kar mnogim trudenikom slabi voljo, mnogemu talentu ne da prilike, da se razvije. Posledica vsega je, da se sicer pomičemo naprej, a počasi, jako počasi. Književnost in zna-

nost se ne more živo razmahati, kakor je treba za razvoj jake kulture. Poleg tega se i mnogi kulturni posel vrši po nekolikokrat in se trošijo sile, ki bi se med tem dale dobro porabiti v drugem delu, ko bi pri nas bilo istinitnega čuvstvanja za kulturno edinstvo. Tako se mnoga dela prevajajo večkrat ter imamo po tri in več prevodov o nekaterih, dočim o drugih nimamo nobenega niti Hrvati, niti Srbi, niti Slovenci. Poreče kdo, da to češče prevajanje ni nikako zlo, osobito pri pesniških delih. Uvidevam, da more biti razlika med prevodilci in da more en prevod biti dober, drugi slabši, in pri velikih narodih, kjer je čitajoča publika številnejša, lahko izhaja tudi več raznih prevodov, a pri nas jedva da eden izhaja dobro, ako se vsi trije narodi složijo v eno. Ne gre torej za to, da se ne bi večkrat prevajalo, niti za to, da se poedincu kakorkoli spreči svoboda, nego ide za to, kaj bi bilo primerno. A tega ne bo nikdo trdil, da bi bilo to prilično, ako v prevodni literaturi hrvatski, srbski in slovenski še mnogo tega manjka, dočim je mnogo zopet po večkrat prevedeno. A sedaj k vsemu še prevodi s hrvatskega na srbski in s hrvatskega na slovenski!

Posledica tega razcepkanega dela je, da niti hrvatske, niti srbske, niti slovenske knjige zase nimajo dovolj čitajoče publike, dočim bi je ob pravem čutu za kulturno edinstvo imele dovolj... Kako je slučajna in fragmentarna prevodna literatura iz klasičnih jezikov ter iz romanskih, iz angleškega, ruskega in češkega? Nikjer sestave, nikjer celine — povsod samo membra disciecta! A koliko bi mogli imeti, da je zavest o kulturnem edinstvu pri nas zares živa in da za svoje smatramo in se kakor s svojim služimo, kar je knjige srbske, hrvatske in slovenske — a da temu primerno tudi delamo...

V prvi vrsti bi bilo treba delati na to, da izmed književnih udruženj hrvatskih, srbskih in slovenskih, zlasti pa med Maticami, hrvatsko, srbsko in slovensko pride do ožjih stikov ter da se uredi prevodno delo, da bi tako v čim krajšem času dobili najvažnejša dela svetovne književnosti v kateremkoli jeziku, v srbskem, hrvatskem ali slovenskem... Tako bode edinstvo objektivne kulture osnova edinstvu čuta za kulturno edinstvo, ker se bo poedinec, potrebujoč kaj, poslužil z delom, ako ne v svojem, pa v sorodnem jeziku. In navadili se bodo ljudje, da eden išče pri drugem, česar ima vsak za sebe. In združile se bodo njihove sile v eno kolo, v eno delo. In jaki bodo vsi skupaj, kakor so slabi in neznatni vsak sam zase.

Za pospeševanje misli o kulturnem edinstvu bi nadalje bilo potrebno, da se v strokovnih časopisih tiskajo dela v jeziku in pismu vsakega teh treh narodov. Tako bi na pr. Jugoslovanska in Srbska Akademija mogli zbrati ob sebi tudi Slovence, ki nimajo svojega kulturnega zavoda te vrste, ako bi sprejemali in izdajali znanstvena dela i v slovenskem jeziku*), ne oziraje se na to, da bi se s tem povečalo tudi število čitajoče publike, ker bi bilo nadomestilo za eventualno razmerno povečanje edicij. Polagoma bi prišlo tudi do tega, da bi z združenimi silami mogli izdajati časopise in dela o strokah, ki so pri nas povsem zanemarjene — kakor zaradi malega števila strokovnjakov v poedinem narodu, tako zaradi malega števila publike, za to stroko zainteresovane.

V naših srednjih šolah bi se poleg literature srbske morala uvesti tudi slovenska književnost, v zgodovini bi se mesto onih vsakojakih nemških Otonov našlo več prostora za slovansko zgodovino, s čimer bi se tudi pri pouku vsaj nekoliko očitovala ideja slovanske vzajemnosti.

Končno bi bil že skrajnji čas, da se na vseučilišču v Zagrebu osnuje stolica za slovenski jezik in književnost, pa za zgodovino slovensko in srbsko, in istodobno da se vsem izpitom, položenim tu, prizna veljavnost tudi za slovenske zemlje, za Dalmacijo, Bosno in Hercegovino, kolikor temu še ni udovoljeno. I za vseučilišče velja, kar velja za kulturno delo književno. En narod sam ga ne more vzdržavati popolnega niti na oni višini, na kateri so ostala vseučilišča, ali zajedniški bi se moglo vzdržavati in popolniti in spraviti na isto stopnjo z vnanjimi, a kar je najvažnejše, bilo bi razsodišče ideje o kulturnem edinstvu.

Ako bomo delali na to, ne bomo samo vseučilišča smatrali svojim in zajedniškim, nego i ostale kulturne institucije in pridobitve. Ako nam je torej poleg čuvanja narodne individualitete do edinstva, do živega edinstva, ki nas more učiniti kulturno jake ali vsaj — jake za kulturo, mislim, da nam je pospeševati medsebojno poznavanje in omogočiti vzajemno okorišćanje s kulturnimi stečevinami... Temu cilju se bo bolje ugodilo s širjenjem hrvatske knjige med Slovenci in Srbi ter slovenske in srbske med Hrvati; to nas bo namreč vedno bolj prepričevalo o tem, da smo eno z onimi, kojih jezik razumemo, dočim bi prevodi iz teh jezikov nujno

*) Jugoslov. Ak. v Zagrebu jih rada sprejema in jih je že objavljala.

zbudili protivno uverjenje, da namreč nismo eno, ko pa nam je za dela v teh jezikih treba prevodov, kakor za dela v tujih ali vsaj ne tako sorodnih jezikih (n. pr. v češkem, poljskem, ruskem jeziku). Okanimo se torej prevodov, pa raje delajmo na to, da se z vzajemno širitvijo lepe in (kolikor je mogoče) znanstvene knjige — prizadevajoč si morda v znanstveni terminologiji doseči kako sporazumljenje — vedno bolj omogoči okoriščanje z deli, pisanimi v kateremkoli teh jezikov. To je prava pot do kulturnega edinstva, ki nam za sedaj plava le kot ideal pred očmi.“

* * *

Kar poudarja tu naš prijatelj dr. Bazala, je brezdvomno ideal, a žalibog le ideal.

Ta ideal se da ob naši dobri volji uresničiti najprej na znanstvenem polju. Realnih ovir je tu najmanj; treba je le dobre volje, plemenitega stremeljenja in nekoga, ki bi začel stvar organizirati. Znanstveniki so ljudje dela in truda, ne zabave, moške uma, ne instinktov; zato znanstveniki igraje premagajo težave, ki jih čuti človek o prvem čitanju najbližjega nam jezika.

Ta ideal se za sedanje čase ne more doseči, niti prav dosežavati med priprostimi sloji naroda. V teh slojih je le v domačem jeziku in z vsebino spisov buditi zanimanje za sosedni narod.

Za oni ideal je treba najbolj in največ delati med srednjimi sloji, med širšimi vrstami inteligence. Tu se more in mora dosežati naš kulturni ideal, a se ne bi dal doseči, ako ne bi računali z istinitimi razmerami ter postopali pravilno metodično. Faktično dandanes naša inteligencija povprečno ne čita hrvatske knjige, faktično smatra hrvatski jezik za tuj jezik in pravi, da ga ne razume (posebno dame); faktično zato po izložbah naših knjigarn ni izlahka videti hrvatske knjige. Dokler so razmere take, hrvatski prevod kakega svetovnega literarnega dela ne more pri Slovencih nadomeščati slovenskega in ne slovenski pri Hrvatih hrvatskega, istotako pa tudi ni odveč prevod hrvatskega izvirnika med nami.

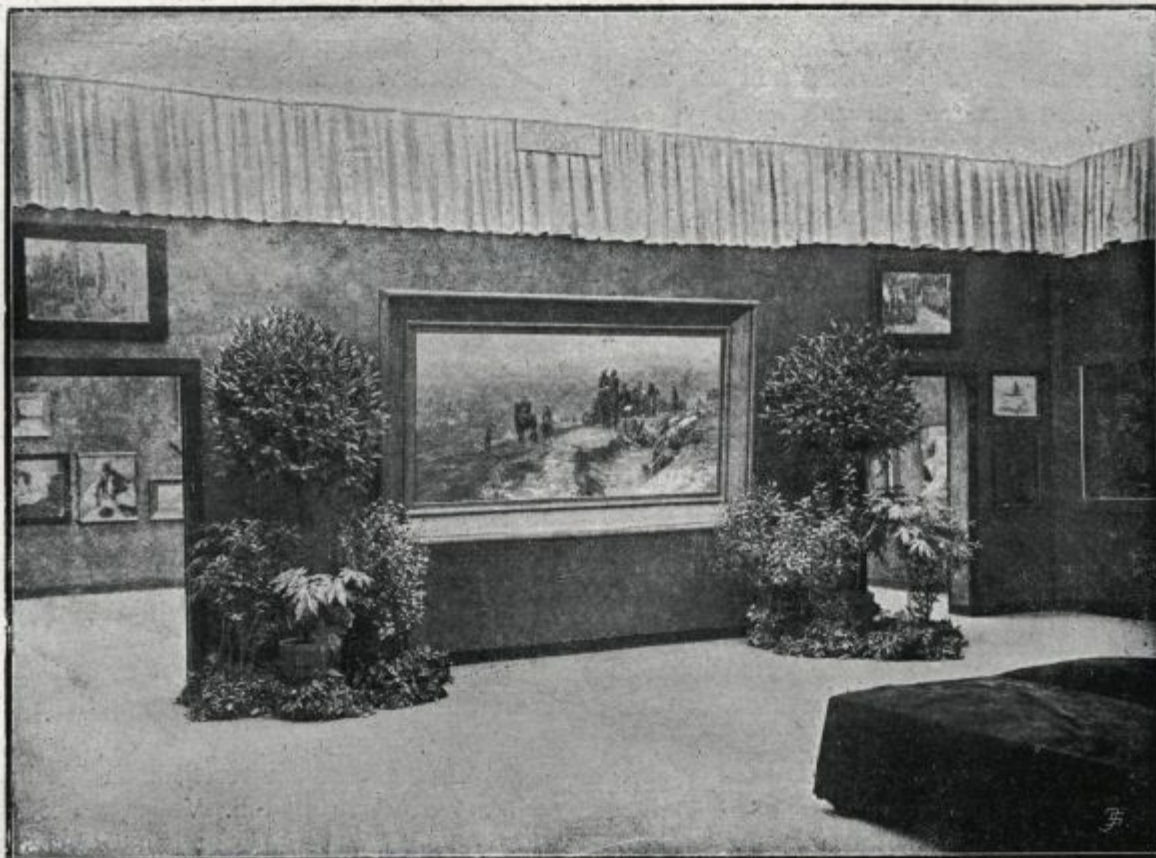
Toda baš te razmere je treba izpremeniti; v izpremembo teh razmer pa služi najbolj jezikovno komentirana „Hrvatska knjižnica“, ki jo izdaja „Matica Slovenska“ za Slovence, in istotako jezikovno komentirana slovenska knjiga,

ki jo izdaja za Hrvate „Matica Hrvatska“. Velika je tem knjigam zadača; zadača jim je, odstraniti tiste nesrečne in na vsem božjem svetu edine razmere, ko „Saksonec“ ne pozna, ne razume in ne čita — „bavarske“ knjige!

Prevajati pa bo treba predvsem proizvode starejših dob, ki se po jeziku ali narečju znatno razločujejo od današnje lepe knjige; sem spada na pr. baš „Osman“. Prevajati, (pozneje vsaj) transkribirati bo še dolgo, dolgo treba cirilske tiskane knjige.

Kdo bi bil srečnejši nego jaz, ko bi videl, da dandanes ni treba več niti za širše kroge prevajati iz hrvaščine na slovenščino in obratno! Kar še ni, pa mora biti; kar je sedaj ideal, mora postati istina, a za to je treba vztrajnega dela, in na tem polju pozdravljam vse, ki so „dobre volje“, predvsem pozdravljam tudi prijatelja našega, dr. Bazala.

Že pred tremi leti sem izpregovoril o vzporednosti dela pri slovanskih narodih, in sicer v „Slov. Přeledu“ VII., str. 211. Takrat je izšla pri „Matici Hrvatski“ Tomičeva tragedija „Veronika Deseniška“; o isti snovi pa imamo Slovenci že Jurčičevo tragedijo „Veronika Desniška.“ Pisal sem takrat: „Ni redek pojav, da po isti snovi seza nekoliko pisateljev, pesnikov, ki po svojih sposobnostih iz iste snovi ustvarjajo dela razne umetniške vrednosti. Ako se ista snov nekolikokrat obdela v isti literaturi, je to običajna posledica medsebojne borbe in popolnjevanja. Novejši obdelovatelj sujeta pozna prejšnje poizkuse in se more ogniti napakam svojih prednikov. Ako pa se nahaja ista snov v raznih slovanskih literaturah, moremo biti uverjeni, da pisatelj ni poznal sličnega dela druge slovanske književnosti. Pri Jugoslovanih, na pr. pri Slovencih in Hrvatih, moremo to smatrati za znamenje slabe kulturne enote ali vzajemnosti. Literarna dela, namenjena izobraženim krogom, bi nam Slovencem in Hrvatom morala bitiskupno imetje, enako znana enim in drugim. Naše Sokolstvo, ki v svoji sredi družji skoro samo inteligentne ljudi, izdaje proti prvotni nameri svoj slovenski list poleg starejšega hrvatskega. Velika dela Sienkiewiczzeva, Tolstega itd. se prevajajo na hrvaščino in slovenščino obenem, — a naročnikov manjka na obeh straneh . . .“

JUGOSLOVANSKA RAZSTAVA: BOLGARSKI ODDELEK
(V SREDINI VJEŠINOVA SLIKA „MANEVRI NA ŠIPKI 1903“).

Dr. IVO ŠORLI:

BARČICA PO MORJU PLAVA . . .

Kakor sredi širokega morja je človek sredi široke samote: začetkoma ne misliš nič drugega in strmiš samo zadivljen okrog sebe, ko ne vidiš ne konca, ne mej. Ali polagoma čutiš bolj in bolj, kako si majhen in reven in šibak sam, kakor si . . . Kapljica, ki nekaj izda in nekaj velja šele, kadar se jih je združilo stoinsto . . . In bolj in bolj te je groza, da bi te ne vzel, popil, posušil prvi dih mimoletječega vetrca brez ostanka, brez sledu . . .

Teže in težje je legalo name . . . Iz volje praznote me je nekaj iskalo . . . iz mrtve tišine me je nekaj klicalo . . . Naenkrat mi ni bilo strpeti več v teh smrtnotih, mrtvih ulicah in obrnil sem se hitro nazaj.

Šele ko sem bil zopet med gnečo, sem se oddahnil. Očital bi si strahopetnost, a čutil sem preveč, da je bilo nekaj velikega tam zunaj, kar

je bilo iztegnilo svoje nevidne roke po meni, tisto, kar seže po samotnem popotniku sredi črnega gozda o polnoči . . . kar pogleda naenkrat z belimi očmi tam daleč na obzorju čez rob brezkončne planjave, na kateri ni ne zvonika, ne dreves.

Mračilo se je že, ko sem dospel na blesteči Markov trg. Naenkrat sem zagledal svojega novega znanca, s katerim sva se bila pripeljala skupaj iz Trsta, korakajočega ravno po sredi s počasnimi koraki sem na to stran.

Razveselila sva se drug drugega in sva hodila potem še nekaj časa skupaj čez to predivno šetališče. Pripovedoval sem mu o čudnem občutku, ki sem ga imel tam zunaj v zapuščenem delu mesta in da si ga vseeno ne morem prav razlagati, ko sem bil že mnogo sam, a se mi ni zgodilo vendar še nikdar tako.

„Poznam to“, je prikimal zamišljeno. „Meni samemu se je zgodilo večkrat tako . . . To se pravi nekoč ne, a če je človek sam na svetu, kakor sem jaz sam, se mu zgodi celo večkrat, malodane vsak dan tako . . . Razmakne se vse od vas, vse zbeži daleč, daleč proč . . . rekel bi, celo hiše in drevesa . . . in naenkrat je vse votlo okrog in vi sami sredi praznote . . .“

„Zakaj pa ste potem tako sami.“

Ušlo mi je bilo, da sam nisem vedel kdaj; in takoj mi je bilo žal, posebno ko sem zapazil, kako je nevoljno stisnil obrvi.

„Zakaj? Menda si lahko mislite, da moram imeti svoje vzroke“, je rekel temno.

„Oprostite, res nisem hotel biti nediskreten. Menil sem samo . . .“

„Že vem, že vem,“ se je nasmehnil. „Saj sem hotel tudi jaz reči samo tako, da pač nisem podoben kakemu zagrizenemu, staremu samcu in da me je moralo življenje samo posaditi tako na plano. Toda sedaj je čas, da greva večerjat!“

Šla sva v bližnjo restavracijo in moral sem biti njegov gost. Izbrala sva si izborno večerjo in najboljšo kapljico.

„Tako daleč pa spet ne gremo, da bi si človek ne privoščil poštene hrane in pijače, kadar je dobre volje!“ se je nasmehnil, ker sva govorila med potjo, kako zaboli človeka, ki je sam poskusil revščino, če vidi brezupno razsipavati. „Če smo čustveni, še nismo sentimentalni. No, vi že kot pravi sin svojega naroda ne morete biti sentimentalnež.“

„Kako to? Jaz poznam pa zelo veliko svojih rojakov, ki so zelo sentimentalni“, sem se zasmel.

„To je morda posledica vzgoje, tujih vplivov, in to niso več pravi naši ljudje. Poglejte samo svoje narodne pesmi, kjer se najbolje zrcali vsakega naroda duša! Vaše so nekatere brezkončno otožne, strašno žalostne, da mora še kamenje drhteti v gričih nad vasjo, če zapojejo fantje v mesečni noči — toda klavrna, cunjasta ni vendar nobena, ki je res pristna.“

Pogledal sem ga začuden in on je umel moj pogled.

„Nikar ne mislite, da sem živel bogvekoliko časa med vami. Saj tudi ni treba . . . Po mojem mnenju se človeku, ki mu je dano, da ume, kmalu vse odpre. Kak teden svojih dopustov sem preživel poleti v vaših gorah in zazdelo se mi je, da je tako, kakor pravim. V nekaterih krajih pojejo res prekrasno . . . Ah, enkrat sem sedel sam zvečer zunaj pred svojo gostilno in sem poslušal. Človek ne more več pozabiti . . . Saj poznate tudi vi tisto: „Barčica po morju plava?“

Postal je bil naenkrat globoko zamišljen in je strmel z zastrtimi očmi predse.

„Poznam“, sem rekel.

„Glejte, saj morda ni najlepša . . . ampak meni vseeno ne gre več iz spomina . . . Zvezala se je v hipu, ko sem jo prvič začul, z nekim dogodkom v mojem življenju . . . in če se spomnim te ure, se oglasi takoj tudi ta spev v moji duši . . . Ampak glejte, sentimentalni postajam, čeprav sem se ravno rogal sentimentalnosti“, se je naenkrat trpko nasmehnil in je hitro stresel z glavo, kakor bi se hotel zdramiti.

Ali ostal je ves večer tak, dasi sem se trudil, da bi ga zmotil s tem ali z onim. Slednjič sva postala oba čudno malobesedna in začutila sva potrebo, da bi šla kam ven.

Že sva stala pred kavarno, iz katere so prihajali spačeni glasovi šansonetk, ko se je naenkrat ustavil in se je obrnil k meni.

„Čujte, — ali bi ne bilo lepše iti malo ven na morje, ko je tako krasna noč? Teh srak ima človek povsod dovolj.“

Pritrdil sem mu z veseljem in kmalu sva sedela v vitki črni gondoli. Veslar, stoječ daleč tam zadaj na koncu, se je uprl in zletela sva od obali.

„Oprostite, ako sem videti malo potrft in molčeč nocoj“, se je obrnil k meni. „Sicer pa imate itak tudi vi svoje misli in vam gotovo ne bo dolgčas, če molčiva.“

Prosil sem ga, naj se ne ozira name in sem se naslonil udobno na svoj sedež, da bi se prepustil popolnoma čaru noči. Pokimal mi je prijazno ter se je obrnil potem, čez ušesa v svoj plašč zavil in glavo, podprto z obema rokama, tja ven na morje.

Tako smo šli dalje in dalje; najprej precej visoko gor po Velikem kanalu, potem na desno skozi same ozke, mrtvaško tihe rove, — iz katerih se je dvignil samo zdajpazdaj zamolkel klic veslarja, opozarjajočega na ovinkih tovariše, da bi se ne trčili, ali so pljusknili valovi ob neme zidove, kakor bi se bili zbudili pod vesli iz globokega sna, dokler nismo šinili pod črnim mostom zopet ven na široko morje.

Moj drug se je zbudil iz svoje zamišljenosti samo toliko, da je pokazal gondolirju, kam naj vesla. Zdaj je stegnil roko dol proti Lidu in je razložil možu natanko, kam mora kreniti.

Toda ali je pozabil ali pa je hotel najti krajšo pot veslar, — tam spodaj jo je krenil naenkrat bolj na levo. Tedaj pa je oni vzkipel in mu je zabičil s trdimi besedami še enkrat, kako in kam hoče.

Človek, pač vaje raznovrstnih čudakov, je nemo obrnil in je pritiskal potem naravnost proti oni črni točki.

Še četrto ure in bili smo tam. Tu pa nisem vedel več, kaj naj si mislim. Moj tovariš je planil naenkrat pokonci, se je sklonil tako sunkoma naprej, da se je ozka barka skoraj prevrnila ter je obstal precej časa nepremičen tako, kakor da vidi prikazen v valovih.

Menda se je prestrašil tudi gondolir in je hotel priti čimprej zopet na suha tla, ker se je uprl z vso močjo v vesla, da smo pustili ta kraj kmalu daleč za seboj.

Gospod je zopet sedel in si je iznova pokrnil obraz.

Tako smo pluli še precej daleč dol in smo imeli otok že tik pred seboj, ko je dal veslarju nemo znamenje, naj obrne.

„Po isti poti?“ je vprašal mož.

„Kakor hočete. Zdaj je vseeno“, je odgovoril gospod kratko.

In nato je zopet umolknil, le da je sedel zdaj proti meni in sem mu mogel videti v obraz, ki je bil strašno mračen in bled.

Naenkrat je privzdignil počasi svoje velike globoke oči in jih je obrnil naravnost name.

„Pravzaprav se vam mora zdeti vseeno čudno, kaj vraga počenjam ves čas, oziroma vsaj, kaj me je prijelo prej tam-le doli, da sem krilil po zraku, kakor bi bil zblaznel“, je rekel s počasnim, trudnim glasom. „In zato, ker se nisem znal brzdati, sem sklenil, da vam svojo historijo povem. Meni so namreč vse teatralične geste nezanosno zoprne, in so, celo če so pristne, nevredne moža, ki se hoče imeti v oblasti. Tako bom izpustil zdaj za kazen samemu sebi pa še jezik iz vajeti . . . Sicer pa itak ne veste, kdo sem, in najbrže nikdar ne zveste, tako da se mi ni treba pravzaprav čisto nič obotavljati . . . ho, in potem boste vsaj umeli, zakaj sem se vedel prej tako.“

Pravzaprav neverjetno, da je človeku dvaintridesetič še vedno kakor bi bilo četrtrič, petič. Čakajte . . . zdaj petindvajset let prvikrat, potem zdaj petnajst let drugikrat in nato petnajstkrat po dva . . . da, nocoj sem šel ravno dvaintridesetič tam mimo . . . devetindvajsetkrat sam, nocoj z vami, in dvakrat z njo . . .“

Pogledal sem presenečen tja, a rekel nisem ničesar.

„S svojo ženo namreč“ je pristavil čez nekaj časa. „Prvikrat po poroki, drugikrat in zadnjikrat deset let pozneje . . .“

Umolknil je zopet in se je pogreznil vase.

Toda naenkrat je vstal in je sedel na enega zadnjih dveh sedežev, da je imel veslača za seboj.

„Sedite tudi vi sem, če vam je drago. Tako se laže govori . . . dasi sta napravljena ta dva prostorčka pravzaprav le za zaljubljene parčke“, je rekel s šibkim nasmehom. „Sploh je v tem mestu vse ustvarjeno za tako mlado ljubezen.“

„Saj jih pa tudi vse mrgoli, kamor človek pogleda.“

„A ni vedno lep pogled to; kaj ne, da ne? Jaz vsaj se moram obrniti često v stran . . . Ali potem se vidi tudi včasih res lepo, čisto tiho ljubezen, in človeku se milo stori, ko pomisli, kako bo čez pet, čez deset let vse obledelo, uvelo, morda celo oskrunjeno, poteptano . . . Srečno mesto, ki vidi samo te vesele, sveže, smehljajoče se obraze, — kaj ga briga, da se izpremeni potem veselje v žalost, smehljaj v odurno grimaso, ljubezen v mrzlo odtujenost, v besno sovraštvo! Kaj mu je mar vsa mizerija življenja, katera čaka tam zunaj nanjene blažene goste!“

Ali ni čudno, da se jih vrne tako malo še enkrat skupaj sem, dasi sem prepričan, da si jih sveto obljubi vsaj devetdeset od sto? Morda niti deset jih ne pride, morda niti dva ne. O, zato, ker je preveč bridko primerjati . . . če ni celo še žalostnejših vzrokov.

Glejte, — in midva sva vendar zopet prišla, jaz in moja žena. Ne po petih letih, kakor sva bila določila, ampak po desetih . . . Ah, boljše znamenje, bi rekli morda vi . . .“

Zasmejal se je suho in je gledal nekaj časa zopet tja nekam po vodi. Jaz sem mirno pušil svojo smotko . . .

„Čakajte . . . tako!“ je rekel čez nekaj časa počasi. „Po vrsti, kakor se je bilo zgodilo. Veste, kaj upam doseči tudi s tem, da vam povem svojo povest, prvemu človeku na svetu? Da mi postane morda vsaj nekoliko bolj banalna in me vrag ne prikliče tako lahko več tu dol . . .“

Torej tako . . . tričetrtri je na deset zvečer. Brzovlak je zavil pravkar s suhe zemlje, in v tem hipu nas je oblilo morje že od vseh strani. Ravnotoliko sveta je še pod nami, da se držimo na njem. Če bi se zapotekli le malo na desno ali na levo, bi zdrknili v globine. Moja žena, — rekel bi lahko celo še nevestica, ker sva obhajala sinoči ženitovanje tudi midva z drugimi vred pozno v noč, potem pa kar naravnost odpotovala in se vozila skoraj neprestano ves dan, — moja žena se je stiskala plaho k meni, pol groze, pol sreče drhteča, mene pa se je polastila naenkrat nepopisna in neumljiva otožnost. — Ali pravzaprav:

kakor nje fizična, tako mene moralična plahost: groza pred bodočnostjo . . . Kakor je zavil ta vlak med razpenjene valove, tako sem se spustil zdaj jaz sam ven med valove življenja . . . Toda vlakova kolesa imajo svoj tir pod seboj in se skoraj ne morejo iztrgati iz železnih dolbin, — mene zažene lahko vsak sunek razposajenega viharja, da odletim med valove in zabredem morda za vedno, če se celo ne izgubim podnje. Zakaj samo, če pojde vse lepo po redu in mi usoda niti enkrat ne podstavi noge, pridem slednjič znabiti tja ven do trdnih tal . . .

Bil sem takrat uradnik v devetem plačilnem razredu, malo prej imenovan. Za veliko mesto to ni mnogo, saj veste . . . Ampak čakala sva že toliko časa! In tako sva hrepenela drug po drugem! Vrhutega je bila ona sirota in je morala živeti pri tujih ljudeh, ki ji niti skrivali niso več, da bi se je radi odkrižali . . . Skromna golobičica je, sem si mislil, revica, ki bo zadovoljna, če dobi borno, a gorko gnezdece . . . Tako sem se torej domenil z njenim stricem in pripravili smo vse potrebno, vsak nekaj, kakor smo mogli. Ah, mlad človek upa pač trdno, da pojde vse po sreči; in prav je, da je tako. Malo bolj se stisne, malo bolj se upre, pa se prebije, samo če je človek z malim zadovoljen . . . in če je ves čas pogumno njegovo srce.

Mene so pravzaprav tudi samo za hip obšle one mračne misli. Zakaj kakor hitro sva dospela na peron in sva stopila potem na oni strani ven ter zagledala to čudo pred seboj, sem pozabil vse drugo in sem videl samo ves z bledimi lučkami posejani kanal in svojo lepo prijateljico ob sebi.

Peljala sva se z gondolo po isti poti kakor midva nocoj. Kakor nocoj je strahotno zapljuskala od časa, do časa v temnih stranskih ulicah voda ob zidovje speh in prav tako votlo so jekali na vsakem ovinku veslarji. Kakor bi se klicali mrličji, se je nama zdelo. Tako neizrečeno lepo je bilo, da je naju moral peljati še tja dol do onega mesta, kjer sem se bil prej tako razburil. Tam me je prvokrat poljubila, odkar je bila moja — ne vem, kako bi rekel . . . midva nisva bila tako, kakor ti ljudje, ki jih vidite, da se stiskajo kar javno, koder hodijo . . . sredi Markovega trga, če hočete . . . Sicer pa, — kaj je treba vpričo ljudi vsega tega, če dva vesta, da se ljubita?

Tam spodaj pa jo je bilo naenkrat premagalo in izjecal mi je vso svojo divjo srečo. Nehote sem se ozrl na gondolirja. A stal je tam zadaj, črn, visok, kakor kip, in je gledal daleč tja čez naju. Ti ljudje vidijo vsak dan toliko, da se ne brigajo za nič več.

Ostala sva še tri dni v Benetkah. Ogledala si nisva pravzaprav ničesar . . . Hodila sva samo tako-le kakor za šalo okrog, in pobrala sva kakor dva ptička samo kako prav slastno rozinico tuintam . . . In tako je bilo tudi prav . . .

Pravzaprav bi morali odstraniti iz tega mesta vse drugo, ker je samo na sebi največja umetnost. Človek misli, da prav mora po vseh galerijah . . . že radi znancev doma . . . In vendar je škoda vsake minute, ko gre človek s takih blestečih cest, izpod takega sijajnega neba v senco . . . Kakor sta sicer realnost in umetnost vsak na svojem koncu, tako je tu, v vsej tej prelesti celo umetnost realnost v primeri s čarom vsega, kar je razgrnjenega pred teboj . . . Znanе so Benetke, en sam velik čudovit sen daleč zunaj sredi morja ležeč . . . tako sen, da čutim vselej, kadar divja vlak po ozkem nasipu proti suhi zemlji nazaj, kako se vračam res zopet na suho, trdo zemljo, kako me nese zopet iz drugega onstranskega življenja na vsakdanja, realna tla. Saj ni vse skupaj nič, bi rekel človek, in res si govorim vsakrat, kadar blodim že tri dni tu okrog in sem že nekako naveličan: v vsakem večjih mest, skozi katere teče velika reka, bi bilo treba sezidati hiše samo tik ob vodi, da bi ne bilo nikakih trotoarjev vmes, drugod hodi človek itak tudi tu lahko cele ure peš. Toda komaj imam postajo za seboj, občutim že zopet z vso silo grenko domotožje . . . in grozo pred pusto enoličnostjo, ki me čaka tam gori na severu.“

Umolknil je zopet in se zagledal ven na morje, a naenkrat se je zopet spomnil in je nadaljeval.

„Tri dni sva preživela torej takrat z mojo ženo tu in potem sva se vrnila domov.

In pričelo se je tiho, sladko, solnčno, blaženo življenje. Vsak dan bolj sem videl, da imam čudovito, izredno bitje na svoji strani. Ne samo ljubil sem, tudi zaljubljen sem bil, a moje oko je ostalo vseeno ostro in bi bilo videlo vsako piko . . . In je tudi videlo male neznatne pegice, ki jih najdemo slednjič na vsakem, tudi če jih nima, ker vidi vsakdo vendarle s svojimi očmi in sodi po svojem zakoniku. Toda kaj je bila taka pegica proti rajski milini njenega srca, proti njeni prav angelski duši! . . .

Bila je res solnce mojemu življenju . . . To se pravi: ne žarko, veselo solnce, ki sije prosto na vedrem nebu, a vsaj kakor je solnce, ki ga zakrivajo oblaki poleten dan, da brli vendar kot bledosvetel krog na črnem ozadju. Ustvaril sem si bil namreč tekom svoje mladosti temno mnenje o ljudeh, kakor menda vsi, ki smo se prerili iz

GIOVANNI SEGANTINI: NA PLANINI.

globin in prinesli mračne oči zatirancev s seboj. Zdaj se je polagoma jasnilo v moji duši, — za oblaki se je jelo počasi svetlikati . . . Ne, da bi bil izpremenil svojo sodbo o svetu radi nje, ene same, morda izjeme med maloštevilnimi izjemami, samo tako mračno nisem več gledal predse . . . Kakor človek, ki sedi na solncu in gleda v senčne kraje pod seboj. Dobro mu je pri srcu in vedno manj ga brigajo temine . . .

Tudi denarno se nama ni godilo preveč slabo. Napravil sem si bil trden sistem in potem smo živeli. Znal sem pravzaprav čudovito gospodariti, da nismo občutili nikdar nikjer nobenega težkega odrečenja. Imel sem svojo ženico, ne da je opazila, neprestano v svoji oblasti . . . Zakaj njej, revici, se je zdelo, da je to strahovito veliko denarja, kar sem dobil vsakega prvega, in bi morda ne bila umela, kako je treba dobro pogledati vsako kronico, predno se jo izda. Skratka; obdržal sem, kar je poslovnega, v svojih rokah in sem ji privoščil samo to veselje, da sem ji dal vselej, kadar sem prinesel plačo domov, ves denar prešteti, če je hotela tudi desetkrat . . . Da, to čudno strast je imela, da je zlagala celo uro teh borih par bankovcev drugega poleg drugega. In pri tem so se ji bliskale oči, igrale roke, da sem se moral na glas zasmejati. „Otrok!“ sem si mislil in sem se smejal . . .

Posebno na zunaj sem znal izborna — reprezentirati. Zahajala sva ravno toliko med moje kolege in njihove našopirjene dame, da ni mogel reči nihče, da ne moreva ali nočeva. O, in kako je bila ona divna pri tem! . . . Niti govoriti nočem, gospod, o njeni telesni krasoti. Rečem vam le toliko, da so obstajali ljudje na cesti še v takem razvajanem mestu; če sva šla mimo, so strmeli zanjo, kakor za prikaznijo. In kar je več: še tako drzno oko je dobilo takoj milejši, nežnejši izraz; in v ljudeh, ki so poznali samo poželenje, je vztrepetalo vsaj za hip hrepenjenje . . . Videl sem to in sem bil srečen . . . In videl sem, kako je omamila v hipu vso družbo, ki sva sedla med njo . . . Niso bili ponosni cveti iz drugih krajev njene besede, komaj da je padla včasih rdeča roža na mizo, a še tako preprost cvet je duhtel in omamljal.

Tako so tekli meseci, leta toliko bolj mirno, ker ni bilo otrok. Drugi postanejo potrti, ko spoznajo to, jaz sem bil vesel . . . kakor bi se bilo zgodilo, bi bilo prišlo pomanjkanje . . . In če ne pomanjkanje, vsaj odrekati bi se bilo treba . . . In tega sem se najbolj bal. Le proze ne, a miserija je največja proza!

Veslar je obrnil proti Rivi. Oba sva se zganila, in moj drug se je nehote vzpel.

„Ali ste trudni?“ je vprašal moža.

„Kaj? O, če želite! . . .“

„Potem obrnite še enkrat tja dol in pojdite po isti poti, kakor smo jo ravno prevozili. Če vam ni neljubo, seveda!“ se je sklonil k meni.

„Nikakor! Niti na um mi ne pride!“ sem vzkliknil.

„Prav!“ — In potem je nadaljeval:

„Nekoč si je kupila in našila neko malenkost, menda za pet, šest kron . . . Bog ne daj, da bi bil rekel: ne utrpimo, nimam zato . . . Ampak z resnim glasom sem jo opozoril, da je škoda denarja za tako . . . sploh, da mora žena vprašati tudi v najmanjši malenkosti moža za svet. Koliko časa je bila potrta vsled tega, revica! . . . Zakaj bila je čudovito pokorna in udana . . . O, ko mož izbira, naj bi ne gledal na nič tako, nego nato poglavitno žensko lastnost. Ni je grše stvari, nego rezka, odurna ženska! Kar je cvetici vonj, to je ženski miloba.

Ampak vrag vedi, kako je prišlo, — čez pet, šest mesecev se je dogodilo zopet. Seveda, ona je bila vedno najskromnejša izmed vseh, če so sedele okrog mize; in bilo je skoraj naravno, da je prišlo enkrat tudi njo. Dva dni je hodila potrta po hiši in potem mi je priznala s solzami v očeh, da je šla mimo izložbe in da ni mogla dalje . . . Samo sto kron, pa da je vredno dvakrat toliko in da bom le videl, kako ji bo pristojalo . . .

Zabolelo me je v srcu ostro in neumljivo, da ji ne morem privoščiti malega veselja. Zakaj na zunaj nisem pokazal, da sem se prestrašil. In vedel sem, da bo več nego vse pridige, če molčim in plačam.

In ker nisem maral biti šiviljam in modistkam dolžan, sem plačal, dasi je bilo proti koncu meseca . . .

Ostalo mi je menda še šest kron . . . Popoldne je prišel v urad nabirat nekdo za patrio-tičen spomenik, in moral sem jih dati še pet . . . Tako sem ostal z eno samo krono v žepu . . .

Bridko in veselo obenem se mi je storilo. Kakor nekoč kot študent! . . . Šel sem in sem si kupil smotko, kakor je še nisem kadil. Tu imaš vrag še to! Zasmel sem se in sem prižgal.

Zvečer sva šla z ženo po mestu na izprehod.

Tako prideva mimo nekega zabavišča: česar se ni spomnila sicer nikdar, — nocoj mi hoče naenkrat noter. Govori sem, govori tja, zgražaj se nad neslanimi dovtipi, zatrjuj, da te glava boli, — vse nič ne pomaga.

Stal sem nekaj časa tako in premišljeval, kako bi jo spravil od te nesrečne misli. In tedaj je postala nestrpna in prvokrat, kar sem jo poznal, zbadljiva. Rekel sem si sicer takoj, da ni mislila nič hudega, a zadelo me je vseeno jako neprijetno, ko mi je prišla z očitanjem, da se mi gotovo škoda zdi . . . sploh, da je že davno opazila, kako sem nelepo navezan na denar . . .

„Da sem navezan na denar?“ sem se strupeno zasmel. „Ali pa veš, prijateljica, da nimam nocoj niti vinarja več v žepu, da bi se navezal nanj? Vidiš tako je, če si žena kupuje nepotrebne stvari!“

Stala sva ravno v svetlobi električne žarnice nad nama . . . in videl sem, kako so se ji pre-

strašeno odprle oči in kako je zasijala groza iz njih.

Bilo mi je žal, da sem rekel, ker nisem pričakoval, da naredijo moje besede tak vtisk nanjo. Zasmel sem se, prijel sem jo pod pazduho ter sem jo potegnil s seboj. In silil sem se z dovtipi in sem storil vse mogoče, da bi spravil njene misli zopet na druge stvari.

In res sva se zopet smejala . . . toda v srcu nama vseeno ni bilo tako . . . In preveč sva se že poznala in preveč sva bila že eno, da bi si mogla še skriti kaj . . . Ta hip je bil tako-rekoč tragični moment najinega zakona, vsega najinega življenja . . .

(Dalje prihodnjič.)

GRIŠA:

MRZLE SO BESEDE TVOJE . . .

Mrzle so besede tvoje
Kakor Kerubov ukaz:
Pojdi, človek, pojdi, grešnik,
ven v življenja strah in mraz!

Za nebesa si premajhen,
za ljubezen in pomlad —
Bog je hotel, vrag je storil,
da si vtrgal grešni sad . . .

Zemlja tvoja bo trpljenje,
kruh bo mešen tvoj v solzah,
kamen trdi vzglavje tvoje,
postelj — zemlje mehki mah . . .

Bog je hotel, vrag je storil
in ti, Kerub brez srca,
si mi pokazala vrata
iz kraljestva božjega!

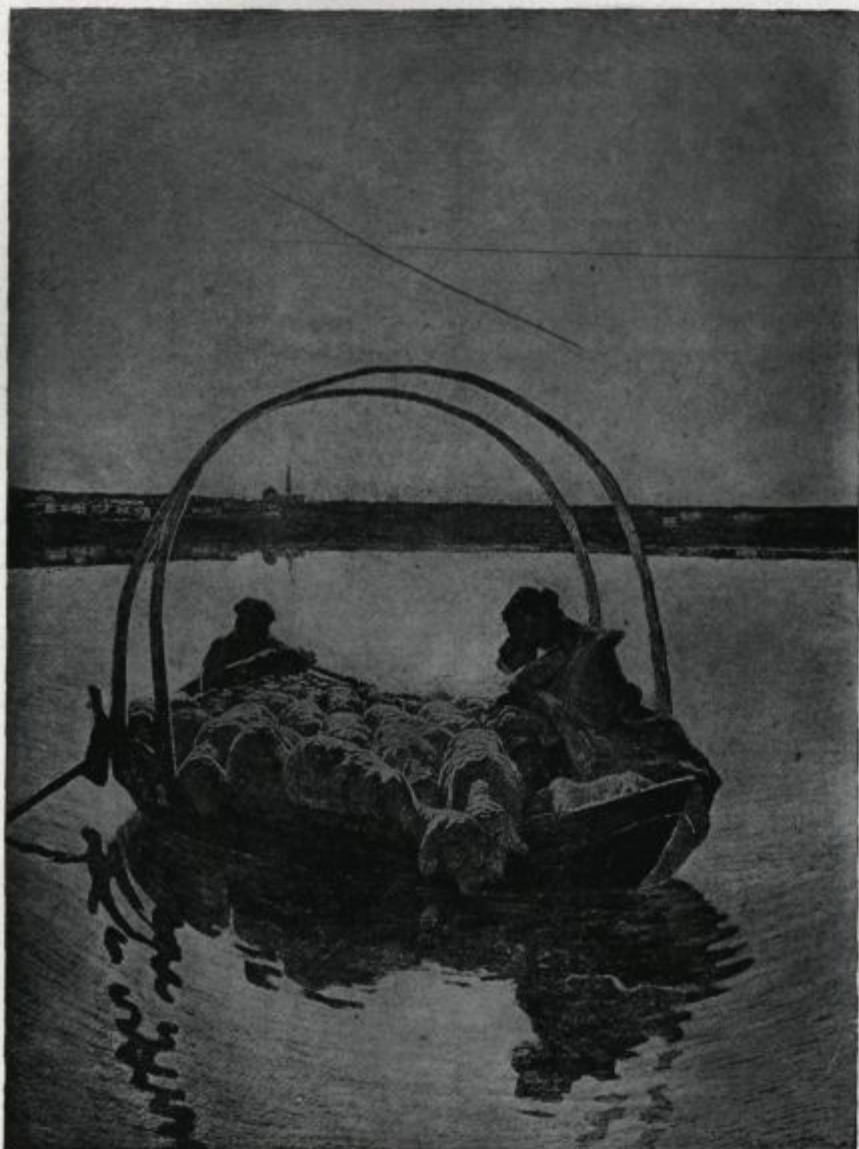
SENTIMENTALNOST.

Večer se razgrinja čez polja,
s spomini se duša igra,
z ljubeznijo družijo se duša,
ki davno je več ne pozna.

Vse temno, nemirno življenje
pripravlja na težko se pot,
o temna, brezkončna je cesta —
vsa polna laži je in zmot . . .

Ob poti umirajo rože,
noč sanja na mojih očeh,
v alejah se ljubijo slavčki
kot midva v zaljubljenih dneh.

GIOVANNI SEGANTINI:
AVE MARIA!

VLADIMIR LEVSTIK:

MLADOLETJE.

(Dalje)

VII.

Ampak, če ste mislili, da vam bom razkazal na dolgo in na široko, kako in kaj sta se menila Just in Gretka ob tistem svojem prvem sestanku, ste se motili, kakor se more motiti samo nedolžnost, ki ni izkušenejša od mojega bralca.

Pa zakaj da ne? Res, stvar je dolga, in prej se opravičim, kakor bi povedal. Če že ne bi bilo drugih reči, je treba predvsem pomisliti, da Just in Gretka nista vabila ravno mene za zapisnikarja, ki pišem historije in obrekujem za-

ljubljenost pred Bogom in pred ljudmi. Pa da sta me, — vrag vedi, ali bi si bil kaj zapomnil, ko je pa znano vsem poštenim kristjanom, kako dolgi, nezanimivi in za druge včasih celo smešni so prizori prvih sestankov in uvodnih razgovorov med ljudmi, ki so mladi in ki v resnici marajo drug drugega. Moj Bog! Kadar je človeku le tako — kaj naj rečem? — za estetsko naslado in kadar se spušča v ozarjeno valovje ljubezni samovoljno, hoté, brez neizprosne pritiska temnih sil, zaradi športa in zato, da se naslaja nad gracioznimi lažmi svoje duše in svojega telesa,

takrat pač utegne paziti na dramatsko arhitektoniko besede in dogodka, dočim je ravno v najresnejših slučajih srčne mizerije tako neroden, da mu more odpuščati samo tisti, ki je takrat z njim in ki v neokusnem zanosu svojih čustev ni boljši od njega. In še nekaj . . . Zelo se mi dozdeva, da je bil sam zaljubljen že tainoni bralac in tainona bralka, tista pa pred vsemi, ki se v duhu in z nekim značilnim junaštvom lepega spola proti resnici najbolj upira predrznosti moje trditve. Če je pa širom bodoče Ilirije kje kakšna duša, ki bere te dogodke zgolj iz dolgega časa, ne pa zato, da bi si potolažila slabo vest, potem stavim, da je tudi tista vsaj v svojih skritih in nikomur ne izdanih sanjah doživela že mnogo več reči te nepriporočljive vrste, kakor jaz ubogi grešnik sam. In glejte, prijatelji, zato ne maram povečati svoje krivde: ali naj z dvomi navdam tistega, ki je ravnal in govoril drugače? Morda bi se revež razjezil, videč, da so znali drugi še lepše od njega? Morda bi se revica zjokala, spoznavša, da ni dovolj čarobno nastavila tulipanove čaše svojih ustnic k nenadomestljivi pijači prvega poljuba . . . Če pa Just in Gretka nista dosegla popolnosti — ali naj privoščim komurkoli veselje, da ju je prekosil? A bolj od vsega me nagiba k molčanju ter k zanemarjanju šege romanopiscev in drugih krivih prerokov to, kar je poslednje mogoče: da se praksa doživljanja še ni pridružila bisernim teorijam hrepennja. V tem slučaju bi se lahko dogodilo, da ravno jaz s svojimi razkritji zmedem bralčevo dušo do tiste meje, kjer bi se mu splašil pogum pred težavnostjo zahtev, pa bi si sploh ne upal poizkušati reči, ki jih pisatelj ne odsvetuje, ravno zato ne, ker jih modri Sirah obsoja.

Takole smo se zdaj pomenili, in vidi se mi, da živ krst ne bo zameril, če ga povabim, naj se pomakne z menoj v cvetočo omotico maja, ki je sledil tisti zimi in je prinesel našim ljudem obilo novih čustev, izkušenj in dogodkov.

Ta čas se je bil Just Kržan že davno rešil preteklosti: s Škrljem, Štupkom in Sirjarjem, kakor tudi z Zvonimirom Brbičem se je sprl, ker so ga od sile dražili zavoljo Gretke in ker so, ko njih nenasitna hudobnost ni bila zadovoljna s tem, raztrosili vest o njegovi bolezni povsod, koder je bilo kaj moške in drugačne mladine v Ljubljani. S pobožno — in, ker je zdaj že zaspala v Gospodu, bi skoraj da rekel izveličano — gospodinjo Jero se je pa skregal o priliki velike in goreče pridige, ki jo je napravila izgubljenemu mladeniču — kdaj je že bilo? — hm, recimo,

nekega deževnega aprilskega dne. Saj tako se izražajo naši odlični klasiki, kakršni bi služili v čast tudi drugim, večjim narodom? — Torej, vedel sem! Kakor rečeno, bogoljubna gospodinja Jera je žrtvovala Justu Kržanu obširno propoved: za cel misijon bi je bilo dovolj. Pomešano z namigljaji o vseh rečeh, ki so zaslužile vpoštovanja, o vzrokih in o posledicah, o dobrih zgledih, kakor naprimer o svetem Alojziju in tako dalje. Ali, fant je moral biti nehvaležnega srca; podedovana trma in tista splošna zakrknjenost, ki je že od prepovedanega veselja naših prvih staršev lastna človeškemu rodu, sta se oglasili v njegovem srcu in sta prikipele preko ust v tako korenitih in izrazovitih besedah, in še druge in takšne reči so se zgodile takrat na obedve strani, da je študent že drugi dan na vekomaj zaprl Jerina vrata za seboj. Da je vso reč povzročila Gretka, tega niti ne omenjam: pomotoma je poslala Justu pismo, rožnato seveda in še bolj seveda z velimi cvetličicami na ovitku, pismo, ki ga je deviška Jera prav tako pomotoma odprla.

Lahko si mislimo, da je segala krščanska ljubezen vrle gospodinje preko tistega besednega in dejanskega prepira in da jo je skrb za Justovo dušo zapustila šele takrat, ko je vso stvar, okrašeno z mnogimi podrobnostmi, rojenimi v nje proroški domišljiji, zaupala njegovemu razredniku, doktorju Potokarju.

Ta je poklical študenta v svojo knjižnico. Just Kržan je obetal pred njim, rdeč in vroč, kakor po navadi ob slovesnih prilikah, napol v zadregi, napol v zmedenosti svoje čudne, tope trme, toda brez strahu: to čustvo ga je bilo popolnoma zapustilo, odkar se mu je po vseh teh novih dogodkih njegovega življenja zasvitalo, kako malenkostno se primerjajo šolski redi z drugimi zanimivejšimi poglavji človeške psihologije.

Treba je pa tudi omeniti, da razmerje med njim in med razrednikom ni bilo nič več tako napeto, kakor se je kazalo v prvih časih Justove zaljubljenosti, ko solnce gotovosti še ni sijalo v meglo njegovih dvomov in ugibanj. Takrat, ko je slišal iz Gretkinih lastnih ust, da ljubi tudi ona njega, je seveda nemudoma storil sklep, da postane doktor katerekoli učenosti in da vzame Gretko za ženo. Jaz bi se najposlednji prepiral za prenagljenost tega njegovega sklepa; reči pa moram, da ga je opravičil sam, ker ga je kasneje prelomil. Ali ni imel prav? Bogme! Človek naposled ne dela dobrih sklepov zato, da bi jih izpolnjeval: mar ni lepše, če delamo dobro ne-

hote, brez sklepov in nagibov, in če opuščamo to, kar se nam ne vidi prav — in človeku se vendarle vse samo vidi! — pogumno, z junaškim preziranjem vseh sklepov, ki smo jih storili? — Lepooka bralka se doslej gotovo čudi in se vprašuje, kako je mogel vplivati Justov sklep na njegovo razmerje z doktorjem Potokarjem. No, stvar je zelo priprosta: Just Kržan je v hval vredni doslednosti začutil takšno veselje do dela, da so mu svečeniki Minerve kmalu brez pomisleka ne le vrnil, temveč podvojili svojo naklonjenost. Zato pa razrednik tudi danes ni pokazal grmeče sile svojega glasu, temveč je vprašal napol z nejevoljo, napol s humorjem:

„Kakšne oslarije počenjate, Kržan, v najnovejših časih? Z dekletom, in vse tisto? Ali prav nič ne mislite na bodočnost in na posledice? Kaj sta imela z gospodinjo? Govorite! In naposled — saj res — ali ne veste, da so vam kavarne po disciplinarnem redu prepovedane?“

Njegove oči so pa obstale sredi Justovega obraza, kakor da se hočejo prepričati o učinku teh opominjajočih besed. Ali Just Kržan je molčal in je z enako radovednostjo razbiral zagonetko razrednikovih potez.

„Vprašam vas: ali je vse to resnica?“ je ponovil doktor Potokar.

„Vse — kaj?“ je nehote ušlo študentu.

„Ne delajte se nevednega!“ je vzkliknil profesor glasneje in je siloma namršil čelo. A nato, kakor da si je premislil, je pričel naštevati Justove grehe, tiste, ki jih je bil napravil in tiste, ki jih ni.

„Tako nekako..“ je dejal Just Kržan z veliko in čudno mirnostjo, ko je bila obtožnica končana. „Ampak, marsikaj si je izmislila gospodinja. To se pravi, razen kavarne vse, kar bi bilo prepovedano po disciplinarnem redu...“

„Kaj veste vi o disciplinarnem redu!“

„Prebral sem ga in vem, da nisem storil ničesar, kar je v njem omenjeno in prepovedano. V kavarno sem pa hodil, to je resnica.“

„Tega vam pravzaprav živ krst ne brani,“ je dejal razrednik zamišljeno, in lice se mu je nenadoma pokrilo z očetovsko skrbjo. „Hodite v kavarno, v imenu božjem, če ne morete drugače, samo da vas kdo ne zaloti, ki je manj prizanesljiv od mene. Počenjajte karkoli — samo to vam povem naprej: če bi se zgodilo, da pričnete zopet tako nazadovati, kakor ste po zimi, — takrat, dragi moj, se bom spomnil, da ste kršili disciplinarni red. Kdor si jemlje več svobode, si nalaga več dolžnosti in odgovornosti; zdaj sem sicer zadovoljnejši z vami in ne želim drugega,

kakor da ostane vedno tako. Toda pogledite“ — in zdaj se je v očitni zadregi obrnil proti oknu — „pogledite — mladi ste še — in neizkušeni — kako bi vi poznali življenje? — pomislite, da je marsikaj v resnici mnogo manj lepo in idealno, kakor pa tista rožnata slika, ki si jo dela domišljija v pokorščini do naših želja. Morda pa vse to vendarle ni tako važno za svetovno politiko, kakor se vam dozdeva; in brez tiste — kar je že? — boste gotovo lažje odrešenik sveta, ali karkoli ste se namenili, kakor pa takole. Vi menite — in če ne bi bil vaš profesor, bi mi gotovo ugovarjali, da morate; a verjemite mi, da je vsa svetovna važnost vaših mladeniških sanj le krivda obče lenobe človeške volje, ki se boji pogledati v ničevo dno tiste ljubeznive pijače, ki zaradi nje ne misli na jutri in na bodoče, temveč le na današnji dan.“

Profesor se je okrenil k Justu; njuna pogleda sta se srečala in sta izmerila drug drugega. Just je stal in poslušal; čutil je, da mu hoče postarni učitelj dobro, razumel ga pa ni, in zato je bil videti pobit in osupel.

„Jaz se ne bom brigal še za to,“ je nadaljeval razrednik. „Kam pridemo, ako bi morali zasledovati nepremišljenosti vsakogar posebej? Sami si postiljate, sami boste spali. Da bi vas kaznil v svarilo drugim? Vas bi s tem pač ne poboljšal, niti ne bi oplašil drugih: mladina je vedno prepričana, da ima samo ona prav! In nazadnje — kaj me briga? Ampak, — morda me vendarle: težko mi je gledati, kako si mlade sile — druga za drugo — takole kvarijo zdravje“ — pri teh besedah je zardel Just Kržan kakor kri — „in si kvarijo bodočnost. Mi, ki živimo že dalje od vas, mi smo videli, kako trpi ves narod od tega...“

Študentu je bilo neznosno. Brez misli, v topi, nestrpni napetosti je stal in poslušal padajoče besede profesorja. Grizel si je ustnice, njegove oči so blodile po kotih in po vogalih, od stene do stene, od tal do stropa in zopet nazaj. Takrat je doktor Potokar umolknil: v trenutku, kakršnih je bilo malo v njegovem vestnem, urejenem in blagodostojnem življenju, polnem prepričanega delovanja, se mu je pokazala z vso obupno jasnostjo brezuspešnost njegovih opominov: tako daleč je bilo tisti hip od njega do fanta, kakor je bilo daleč od lepih in v mnogoštevilnih moralnih knjigah popisanih teorij njegovega vzgojiteljskega apostolstva do stez in cest pozabljene, zatajene, z znojem krušne službe izbrisane mladosti.

„Idite zdaj!“ je izpregovoril po kratkem molku, z zamolklim, skorajda odurnim glasom. Nato se je spomnil, da je študentu nemara težko, pa je dodal topleje: „In glejte, da mi boste delali vsaj kakor mogoče malo uerodnosti . . .“

Ostal je sam v svojem kabinetu, med policami in omarami, polnimi mračnih, mrtvih, zaprašenih knjig. Ostra črta se mu je zarezala v čelo, od obrvi do tistih dveh globokih gub, ki sta tekli skoraj od senca do senca; in zazdelo se mu je, da ga te knjige, te neprijazno in brez okusa pobarvane stene, ta okna brez zastorov in vse, vse kar mora imeti okoli sebe, da preživlja svoje otroke — da ga gleda vse to z neizmernim sovraštvom. Ozrl se je skozi puste, skrbno omite šipe: dva kostanja sta stala na dvorišču, pokoncu, z ostrizhenimi vrhovi, enako velika in oba enako redna in dostojna, kakor dva škrica pred ekselencu. Profesor se je nehote spomnil davnih let, ko je še preklinjal sam svojo mlado moč, če ne bi bila tudi ona enkrat vsaj drobna, bistra kaplja v tistem širokem morju velike, svete, krute svobode, ki mora butati v jezove in v obzidja, dokler se ne razlije nekega dne po vesoljni zemlji in ne strne svojih valov nad vsemi zvezdami neba. In zdaj se je spominjal, da je ljubil tiste čase tudi on, da je moral, moral . . . Zdaj se je vprašal — kakor tuintam v redkih, a bridkih trenutkih spoznanja — kje da so se vzeli vsi ti modri in umni nazori in nauki o življenju, pravilni kakor Barbara in Ferio in kar je še drugih sklepov blagoslovljene logike, izračunani in vjemajoči se kakor formule, zapisane na šolsko desko ob bedastem škripanju krede — ti nauki in ti nazori, ki so se držali drug drugega kakor genljivo enaki členi surovih, težkih, a nerazrušljivih verig.

In dočim je spodaj rožljaj zvonec svojo ubijajočo pesem k pouku, je mrmral profesor s tujim, zamolklim glasom:

„Odkod to, da mora biti ravno naše delo vekomaj zaman, nikomur ne koristno, izgubljeno za življenje, modrost po svoji nezmislivosti, dobrota za človeštvo po ranah, ki mu jih zadaja, služba resnice po laži, ki kriči v prepadu med imenom in med plodovi? Zakaj moramo živeti od tega, kar je brez konca neumno in zaman? Mi brusimo teorije, mi cepimo formule, življenje pa stopa slepo in mlado preko formul in preko teorij.. Ali nismo, kakor muhe na oknu: tekajo semtertja, trudijo se, podelavajo se po steklu in brenče, brenče — in vendar živ krst ne ve, čemu . . .“

Just Kržan je pa zunaj nekaj časa premišljal. Nato se je zasmejal in je vtaknil roke v žep, in ko je stopil med tovariše, je bil njegov obraz vesel in zadovoljen. Tisto popoldne je našel v Krakovem majhno, nizko sobico, prijazno in veselo, s svojim vhodom in s cveticami na oknu, in s prijazno belolaso gospodinjo, ki ga je pozdravila z velikim spoštovanjem.

Ko je sedel zvečer pri oknu in je gledal na vrt — zakaj vrt se je razprostiral za hišo, senčnat, napol kmetski še, z gostim zelenjem in s pisano lepoto preprostih cvetic — mu je bilo dobro in blaženo pri srcu. Takrat se mu je zdelo gotovo, kakor zapisano na bronasti tabli, da se začenja zdaj novo, čisto novo življenje, in da pojde vse po niti, in da je ta nit vsa židana in z zlatom pretkana, in da vodi v nebesa, ki so ravno takšna, kakršna si je bilo naslikalo njegovo mlado hotenje.

Zdaj je imel troje instrukcij, in denarja, kolikor ga je potreboval, volje še preveč in sreče, kar je more dati prva ljubezen, tista, ki še ne pozna vprašanj, v pomladi, ki hodi z začaranimi koraki bajnih kraljičev in diha z vonjem svežih, mladih rož...

(Dalje prihodnjič.)

CV. GOLAR:

MOLITEV.

Razbuči, morje, se, razkolji, gora,
iz mraka sini mi, nečeška zora!

Iz teme nočne, grobne globočine
se dvigni, duh, do svete mi višine,

kjer solnčni dvori so, vsemiren krog,
kjer v večni luči moj je kralj, moj Bog!

MILAN PUGELJ:

LJUBICI.

Ljubica, ti me rada imaš?
Ah, in jaz sem kot senca večerna,
kakor sred nébesa zvezda severna,
ki se utrne, ko se ji smehljaš.

Nikdar, nikoli ne bom ti jaz zvest!
Kadar ti božal grudi bom bele,
drugo že bodo mi misli objele,
z njo že hodile sred mračnih cest.

Ah, in kadar obup tvoj in dvom
slepi bo strasti ljubežen prodala,
ko se mi v uri boš tihi udala,
takrat že nate več mislil ne bom!

USKOK.

Marko Vlahovič je Uskok;
česar ne vidi, tega ne vzame,
vedno gleda sosedu čez rame,
pošten je — pravi — pomози mu Bog!

Spremljal nevesto je Marko Uskok,
spremljal nevesto je k bratu Eliji,
pa jo ustavil je v nočni samiji,
dalje ni mogel — pomози mu Bog!

Zjutraj pripeljal jo mesto zvečer;
pa so mu brki kot cunje viseli.
tak je bil, kot bi ga polži objeli — —
„Dober dan, brate, pa brez zamer! —“

Slabo sprejemal je Ilija-brat;
votlo po mizi zapela je roka,
hudo pogledal je Marka-Uskoka
in še nevesto — Ilija-brat.

Marko Uskok pod kapom leži:
zgraža nad bratom se strogim od studa,
pravi da je življenje dudu,
ki piska drugo, kot človek želi.

JUGOSLOVANSKA RAZSTAVA (IVAN TIŠOV: POD JAVOROM).

CV. GOLAR:

MRTVA LJUBEZEN.

Ni pozabljena ljubezen moja,
čuj, iz groba njen mi glas ihti
in v srce mi plava brez pokoja,
peče, žge vse dni in vse noči.

Niso zagrnile je koprene,
večno-nemi sen je ni objel,
v dušo lijejo solze mi njene —
od tedaj sem tih in nevesel.

HUGO BÖTTINGER:
V PODVEČER.

VATROSLAV HOLZ:

PO SPOZNANJU DVOMOV IN ZMOT.

DODATEK POSETOM PRI GREGORČIČU. *)

Na svojem izletu v Dalmacijo spomladi l. 1889. je Simon Gregorčič dospel do Kotorske Boke, odkoder se je bil peljal na Cetinje, prestolnico črnogorske kneževine. Ondu se je ob tej priliki bil seznanil z barskim nadškofofom in primasom Srbije, s Simonom Milinovićem, ki je našega pesnika sprejel z uprav apostolskim vzhičenjem, izrekši mu popolno priznanje na pesniškem delovanju. To je bilo krivosojenemu našemu „plainskemu slavicu“ v blagodejno zadoščenje za vse zlohodne kritične napade v domovini...

Spotoma se je bil Gregorčič ustavil v starodavnem Dubrovniku, posetivši ondu živečega ožjega svojega rojaka, g. Valentina Preglja od sv. Lucije ob Soči, ki je profesor na ondotni navtiški šoli. Ta je našega izletnika vvedel v gostoljubno hišo g. Frana Borštnika, takratnega profesorja na dubrovniški gimnaziji, ki zdaj

kakor umirovljenec županuje v svoji domači občini: Borovnici. Ker se je bil skromni naš pesnik nastanil kar „incognito“ v nekem ondotnem hotelu, ga je imenovani profesor povabil v svoje zasebno stanovanje, a stalo ga je mnogo truda in zgovornosti, predno je plahega našega planinca pripravil do preselitve iz hotela k sebi. Tu je prebil Simon Gregorčič štiri dneve. V družbi profesorja Borštnika, s katerim se je v tem času pobratil, si je gradiški „Hribar“ ogledal vse znamenitejše spomenike staroslavne prestolnice nepremagljive nekdanje dubrovniške republike, pri čemur se je posebno zanimal za vidne sledove nesmrtnega pesnika Gundulića... Skupno sta pobratima hodila tudi po slikoviti ondotni okolici ter med drugim izletela tudi v — Trsteno (Canosa), kjer sta občudovala veličastne, ondu rastoče platane,

Profesor Borštnik je Simonu Gregorčiču ta njegov poset v Dubrovniku vrnil še tisto leto ob velikih počitnicah na njegovem Hribu, odkoder

*) Glej „Slovana“ l. 1907. in št. I. letos.

sta skupno izletela v — Vipavo, k velegostoljubnemu grofu Lanthieriju in k pokojnemu dru. Kendi... V drugo sta se Gregorčič in Borštnik peljala v Ljubljano in — Kamnik, kjer se je naš pesnik seznanil in pobratil z intimnim prijateljem genijalnega — Janka Kersnika, z g. Julijem Polcem, sedanjim deželno-sodnim nadsvetnikom v Ljubljani,

Iz Dalmacije se je Gregorčič vrnil na svoj Hrib okrepcan ter z razvedrenim duhom...

Dne 3. septembra 1889. mi je pisal na odprti dopisnici naslednje vrstice;

„Prosim, pošlji mi proti povzetju čim preje za f. 2. — do b r i h kranjskih klobas, ako jih že izdelavajo. Povabil sem nanje nekoliko goriških prijateljev.

Srčen pozdrav! Tvoj S. Gregorčič.

Na svojo pošiljatev naročenih klobas sem prejel dotični znesek po nakaznici, na kateri je pesnik pripisal:

„Poslano prejel, hvala lepa za trud!

Po Dalmaciji godilo se mi je prav dobro, — deželo in ljudstvo pa že sam poznaš.

Srčen pozdrav!

8./9. 08.

S. Gr.

Ko sem potem o priliki njegovega godu, dne 28. oktobra 1889. zopet priromal na Gregorčičev Hrib, sem dobil na duhu in telesu čilega pesnika v radostnem razpoloženju; bil je namreč v pravem pomenu besede „židane volje“.

To sem bil zvedel že na predvečer spodaj ob Vipavi pri Coroninijevem mlinu. Tam sem bil naletel namreč tisto popoldne na dva duhovnika, ki sta se vračala z Gregorčičevega Hriba, kamor sta mu bila šla čestitat za drugodnevni god. Bil je to pokojni Harmel, dekan v Komnu, in njegov takratni drugi kaplan Jakob Rejec, s pesniškim pseudonimom „Milče Gabrovič“, ki je zdaj župnik v Čepovanu...

„Saj se mi je zdelo, da naš „Kretanov“ ne more biti daleč!“ je rekel jovijalni dekan, ko me je zagledal prihajajočega proti mlinu.

„Kako to, gospod dekan?“ sem ga vprašal začuden.

„No, ker je že dišalo po Vas gori na Hribu!“ je odgovoril dekan nekam skrivnostno-poredno.

„Da, da, Prostoslave!“ je potrdil mladi kaplan. „Prav prijeten duh se je razgrinjal po pesnikovi hiši — od Vaših „kranjskih klobas!“

Zdajci se me je polotila prijetna slutnja, ki ki se mi je razvozljala na Gregorčičevem domu.

Stopajočega me po hribovem rebro navzgor, me je zagledal Gregorčič že oddaleč in je radostno presenečen klical svojo uslužbenko - kuharico:

„Cilja! Ali ga vidiš — Kretanova? Gotovo je bil izvohal, da mi je njegova soproga poslala za jutršnji god — „kranjske klobase“, pa je prišel, da nam jih pomaga jesti!“

„No, ne bojta se za klobase; saj sem si prinesel še drugega živeža seboj!“ sem zavrnil pesnikov šaljivi zboldljaj ter izročil kuharici sveženj govedine in teletine, ki sem je bil nakupil v Gorici za Gregorčičevo godovno.

„Glej ga no, kako ti je prekanjen stari lisjak! Ker mu navadno postrežeš s kakim pustim planinskim sirom ali pa sirovim rihemberškim „pršutom“, pa ne more piti mojega „brzaminca“; zato je prinesel meso za „bržole“ kar seboj! Jutri zakolješ zadostno število piščancev, da Kretanov ne poreče, da stradamo tu gori na hribu!“ je ukazal pesnik svoji kuharici ter naročil večerjo, pa liter cekinastega rizlinga.

In zares smo se imeli izvrstno drugi dan na praznik sv. Simona in Juda l. 1889! Dopoldne, ko je Cilja kuhala, cvrla in pekla, sva z Gregorčičem sedela zdolaj pred vhodom v njegovi vinski kleti, odkoder se odpira diven razgled na sever po trtorodni Vipavski dolini, ki se greje v ugodnem zavetju skalnega Nanosa in Čavna. Bil je milosojen jesenski dan, ko se človeku taja srce v sladkotožnih slutnjah bližajoče se nemile zime. Ob čaši zlatobojnega rizlinga, ki je še vrel in šumel v kleti po sodih, kakor čebele v panjih, mi je pesnik pripovedoval o svojih popotnih doživljajih po Dalmaciji in Črni gori, kjer se je iznebil vseh trpkih spominov na prebite borbe z zlobnimi, škodoželjnimi kritiki njegovih „Poezij“ I. in II. zvezka...

„In glej, dragi Vatroslave!“ je pridodal po daljšem presledku pesnik, nekako sanjavo zamaknjen v slikovito pokrajino. „Vse te ljute prepire, „obrambe“ in komentare svojih pesni bi si bil jaz lahko prihranil, ko bi bil slušal in ubogal blagopokojnega svojega najplemenitejšega prijatelja: Frana Erjavca in pa po Tebi mi sporočeni dobrohotni nasvet čestitljivega literarnega našega očaka: Davorina Trstenjaka, da naj se ne prepiram „s farizeji in pismouki“...“

„Šime, nehaj, za Boga svetega, s svojimi „obrambami!“ mi je zaklical nasproti že oddaleč blagi profesor Erjavec, ko me je bil zagledal prihajajočega z rokopisi svoje dolgovezne, nebodijetrega „Obrambe“ zoper dr. Mahničeve napade. „Pusti jih lajati, literarne naše Sultane! Non ti curai di loro! Guarda e passa!“... Glej, prijatelj Aškerc je bil bolj pameten in previden!“ je nadaljeval Gregorčič skesano izpoved svojega spoznanja dvomov in zmot. Ko se je kritični

Cerber zagnal z vso silo še vanj, ga Aškerc ni miril, tolažil in božal: Sultan! Bodi miren! Saj sem dober in pošten človek! Temveč zalučal mu je v obraz znano svojo satirično balado: „Pegaz in osel“. Pesem je ostra, ali — zaslužena!“ je sklenil pesnik svoj „kes“ ter trčil z menoj na lepšo literarno bodočnost slovensko.

Opoldne so prišli Gregorčičevi sorodniki, brat in sestra, svak in svakinja iz Rihemberka. Po običajnem čestitanju za god sedli smo s pesnikom okrog mize, ki jo je bila v tem Cilja priredila in obložila z okusno pripravljenimi jedili. Pesnik je bil tisti dan izredno dobre volje, čutil se je uprav domačega med dragimi svojci in radosten smehljaj mu je razjasnjeval sicer temno, otožnomrsko obličje. Ko ga je po obligatni moji napitnici na pesnika-godovnjaka Cilja vprašala: „Gospod! Prinesem li še vina?“ je rekel Gregorčič nagajivo: „Dokler Kretanov ne poje, nosi tega; ko začuješ njegov „slavnoznan tenor“, prinesi boljšega vina!“

Gregorčič je bil več pevec, izborni muzikaličen, je imel sonoren baritonski glas ter je bil dolgoleten odbornik naše dične „Glasb. Matice“. Sploh je imel naš „planinski slavec“ izboren, finočuten glasben sluh, ki se toli čudovito razodeva iz vseh njegovih poezij... Zapeli smo skupno tisti dan nekoliko enostavnih narodnih pesmi. Ko pa je solnce zatonilo daleč tam doli v razploščeno benečansko ravan, so se poslovili Gregorčičevi sorodniki, jaz pa sem prenočil na njegovem domu ter drugo jutro odšel preko Trstlja na Kras in odondot dalje v širni, burni svet. —

Po tistem veselem godovanju Gregorčičevem me dolgo ni bilo na njegovem hribu, a s svojega potovanja križem domovine sem mu pisal večkrat. Ko sem mu skupno s svojo ženo čestital za Božič l. 1889., mi je odpisal z dne 28./12. 89. na odprti dopisnici naslednje vrstice:

„Lepa hvala gospé in Tebi! Voščila obema enako iskreno vračam, kakor so mi poslana. Bog z Vama!
Srčen pozdrav! S. Gr.

In ko sem mu naslednje leto čestital za 46. obletnico njegovega rojstva, zahvalil se mi je takisto na dopisnici takoj dne 16./10. 90:

„Lepa hvala, da si se spomnil dne 15./10!
Iz moje samote nimam Ti kaj posebnega poročati. Ko se boš kretal kaj tcd okoli, — pridi na čašo dobre letošnje kapljice.
Srčen pozdrav! Tvoj S. Gr.

Temu laskavemu pesnikovemu povabilu sem se bil odzval šele nekam koncem novembra meseca l. 1890. In takrat sem našel našega Si-

mona Gregorčiča zopet vsega izpremenjenega: na telesu in duhu potrtega in obupanega. Tožil mi je, da se mu slabo godi ob pičlih dohodkih. Vinski pridelki da ga stanejo preveč stroškov, zlasti ker brezvestni ondotni delavci od njega, duhovnika, zahtevajo previsoko dnino. Obenem je tarnal in obžaloval, da ni porabil blagoslovljene dobe tistih „sedmerih tolstih egiptovskih krav“ tam v Rihemberku za sedanja mršava leta. „Glej, Vatroslave,“ tako je jadikoval skesani pesnik. „Takrat sem imel na ondotni najboljši fari vse goriške vladikovine kot preprost kaplan po 2000 gld. letnih dohodkov, od katerih bi bil lahko na stran dal na leto cel — tisočak! Toda: „Pevcu vedno sreča laže“, toži že Prešeren in Stritar tarna za njim: „Slovenec nima sreče!“ podomače pa se to pravi: Slovenci, zlasti pa pesniki ter umetniki vobče, smo preveseli, lahkoživi in zapravljivi ljudje, ki ne znamo štediti in zbirati gmotnih zakladov posvetnega mamona za stare dni!...“

Ko sem mu jaz ugovarjal in ga tolažil, da je vendar baš v Rihemberku ustvaril svoje najdovršenejše pesniške umotvore, česar bi izvestno ne bi bil mogel, če bi njegov Pegaz — stradal, žejal in hiral! — je zdajci izpregovoril pesnik ves presenečen: „To je pa res! Ko bi bil jaz stradal in žejal, bi gotovo ne bil toli delaven in produktiven! In živel sem takrat zares kavalirski ter si privoščil radostnih življenskih naslad v polnih požirkih!... Bog Te živi, Vatroslave!“ je vzkliknil naposled ter trčil z menoj s polno čašo rujnega rizlinga iz lastne gorice, potem pa pristavil šegavo-nagajivo: „Sicer pa tudi Ti nimaš talenta za nabiranje mamona!“

„Dà, žalibože, da je takó! sem vzdihnil. „Na lovu za tistimi pokrajinskimi razgledi in planinskimi panoramami sem potrošil toliko dragoce-nega časa in denarja, da me kar vest peče! Ko bi se bil držal edinole svoje službene naloge, bi bil dosegel izvestno mnogo — bolj-ših, izdatnejših uspehov...“

„Ali pa tudi — ne!“ je ugovarjal Gregorčič nevoljen. „Jaz vsaj bi Te ne bil nikdar sprejel pod svojo streho! Še manje pa bi Ti bil naklonil kakšen gmotni zaslužek ter Te priporočil svojim stanovskim tovarišem širom naše vladikovine — ko bi Ti bil prišel k meni zgolj z — židovsko krošnjo na rami!“

Ginjen sem stisnil blagemu možu roko ter se mu molče zahvalil na vsej izkazani mi naklonjenosti in blagohotnosti... In nato sva se razšla vsak v svojo spalnico.

Ko me je drugo jutro Gregorčič vprašal, kako da sem spal, sem mu potožil, da me je zeblo vso noč . . .

„Dà, dà,“ je pritrdil prijatelj Simon nekam resignirano. „Tudi jaz zmrzujem vso zimo pod tistimi okornimi, trdimi odejami, ki me vrhutega še hočejo — z adušiti!“

Imel je namreč navadne kmetske odeje od debelega hodnikovega platna, z bornim predivom napolnjene, ki so ležale nad človekom nerodno in težeče, kakor deske, ki se ne dajo oviti okrog telesa, kamoli da bi ga grele med spanjem. Ponudil sem se torej Gregorčiču, da mu po svoji ženi nabavim mehke — pernice od lahkega gosjega perja, takoimenovanega „puha“. To je moža, kakor tudi kuharico Ciljo, vidno razveselilo, kajti naročila sta hkratu kar dve takšni pernici.

Ko sem nato doma povedal svoji soprogi ta predlog, naročila je drage volje še tisti dan omenjeni „puh“ pri neki dotični tvrdki v Brnu.

Obenem se je moja vrla ženka kot velespretna šivilja ponudila, da nakupi hkratu potrebno blago za notranjo in zunanjo prevlako pernic, ki mu jih je kar sešila, kakor tudi s perjem napolnila. To pa je sila naporno delo vzpričo četeričnolahkega perja, ki se ob najrahljšem dihhlaju kakor dim razprši po vzduhu. Svoj načrt sva naznanila Gregorčiču, ki nama je nato odgovoril na dopisnici z nastopnimi vrsticami dne 31./12. 890.

„Srčna Ti hvala za prijazna voščila! Enako iskreno voščim tudi jaz gospej in Tebi srečno in veselo novo leto. Hvala Vama lepa tudi za trud glede pernic; samo težko mi je, da se gospa preveč nadleguje: jaz sem želel samo, da mi blago izbere, ker mi ne vemo, kakšnega treba. Z blagom blagovolita mi poslati i račun. — Perje ni še došlo. —

Srčen pozdrav obema!

Tvoj stari S. Gregorčič.

Ko je dne 22./1. 1891. Gregorčič poslal naznanjeno mu svoto za perje in blago za prevlako, je napisal na odstrižku dotične nakaznice naslednjo pripomnjo:

„Blaga gospa! Pošiljam Vam s tem 20 fr. za pernice, ako bo kaj manjkalo, določim rad. Samo da bi perje vkratkem prišlo, ker zima je letos tudi pri nas nenavadno ostra. Za Vašo prijaznost najiskrenejša hvala!

Vaš častitelj S. Gregorčič.

Nato je nastal zopet presledek v najinem dopisovanju. Mene so službene dolžnosti preganjale s trebuchom za kruhom križem domovine, Gregorčič pa se je bil vnovič udal brezbriznemu sanjarjenju na solnčnem svojem hribu . . . Ko sem ga začetkom meseca aprila 1. 1891. vzdramil

z daljšim dopisom iz spomladanskih sanj, poslavši mu obenem zalepko s svojim naslovom za odgovor, odpisal mi je v njej v Trst naslednji kratkovezni stavek:

„Dragi Kretanov!

Kaj naj Ti pišem! Nič ne vem, in če kaj doživim, je bolje, da o tem molčim. Vedno sem sam; vem, da to ni v korist ne meni, ne stvari; ali inace pri mojega življenja izkustvih biti ne more.

Aškerčeva pesen je ostra, ali zaslužena!

Srčen pozdrav! Tvoj S. Gr.

Prihodnje leto, ko mu je moja soproga iz Trsta (kjer sva takrat bivala) poslala neko svoje ročno delo kot darilce za god, se ji je Simon Gregorčič dne 6./11. 1892. zahvalil v zalepki z naslednjimi vrsticami:

„Blagorodna gospa!

Zahvaljujem se Vam toplo za prijazno voščilo, enako Vašemu soprogu. Sprejmite tudi srčno zahvalo za poslana darila. Toda Vi se preveč škodujete; zaneprej mi bo dovolj, če se me blagovoljno spomnite s kratko dopisnico.

Bodite srčno pozdravljeni!

Vaš častilec S. Gregorčič.

Drugo leto nato sem se preselil iz Trsta vnovič nazaj v Ljubljano, kjer sem prevzel težavno in odgovornostipolno načelništvo življenj-zavarovalnega oddelka. Torej nisem utegnil hoditi v posete k našemu pesniku na gradiški „Hrib“. In dve leti pozneje, 1. 1895. po grozovitem ljubljanskem potresu se dolgo nisem hotel ganiti iz naše porušene prestolnice, da bi se ne reklo, da bežim iz strahu pred potresno nevarnostjo iz nesrečnega mesta. Tako sem torej izgubil iz vida osamelega „planinskega slavca“; slišal sem pa, da je poslal za bedne ljubljanske potresence 200 K, ki jih je, kakor je pripomnil sam dotični pošiljatvi, „pristradal“.

Ko pa sem naposled, po poldrugoletnem presledku, priromal vnovič na Gregorčičev „Hrib“, nudil se mi je ondi kaj žalosten prizor. Pesnik je taval s tresočimi nogami po trati pred hišo, bil je videti shujšan in otožen. Na moj pozdrav je odgovoril z medlim glasom. Tožil je, da ga nobena stvar več ne zanima, kar je izrazil pozneje toli milotožno z naslednjimi stih:

„Nič več me nikedar ne gane
ne mržnja, ne ljubezni žar,
enak si vedno stroj ostane,
med živimi sem mrtva stvar.

Ni vneme, vzleta, koprnjenja,
leden in len je stroja vtrip,
brez blaženstva sem, brez trpljenja,
le živomrtev, kamnat kip * *)

Poezije I, str. 96.

Ker sem bil takrat tudi jaz ves potr in v žalne misli zapreden vsled neke nezgode v obitelji, sedela sva s pesnikom molče ob polnih čašah rujnega vina menda celo uro, kakor dva Izraelca pod babilonsko vrbo. Iz te mučne onemoglosti je naju vzdramil nepričakovani prihod šaljivega Ciljinega brata. Ta šegavi Rihemberčan nama je pripovedoval o nekem ondotnem kmetu, ki je nekoč vozil seno v Trst. Oponašal je dotičnika v govorjenju z golimi samostalniki toli drastično in jecljavo, da sva se s pesnikom nehoté hkratu oba zasmejala na ves glas. S tem je bil prebit led najine otožnosti. In kdo bi se ne bil smejal, ko je mož recitiral lakonični pogovor omenjenega senotrčca z njegovim sosedom! „Kompare! Seno-Trst!“ Ko sta potem na cesti zagledala konjsko podkvo, ki po ondotni prazni

veri znači „nesrečo“, je mož zaklical: „Kompare! Železo! Seno — nazaj!“ In v tem smislu se je potem vršil ves pogovor na sejmskem trgu v Trst, kjer se je kmet prepiral s kupci zaradi pristojbine za tehtanje sena: „Ki vago?“ . . .

Do polnoči smo sedeli ob ognjišču tisti večer ter se radovali in smejali raznim šaljivim anekdotam, ki nama jih je stresal kar iz rokava tisti poredni pesnikov svak. In s posamičnimi samostalniki tistega pogovora sem se potem vedno zglasal pred zaklenjenimi vratmi Gregorčičevega doma. Na običajno vprašanje: „Kdo je?“ sem odgovoril enostavno: Kompare! Seno!“ in vrata so se mi odprla na stežaj! Žal, da sem le preredkokrat mogel potrkati na pesnikova vrata, kajti službene dolžnosti so me preganjale po vseh koncih in krajih širnega našega delokroga . . .

IVAN IVANOV:

SLOVESA DAN.

Prišel je čas, ko ajda z njiv diši,
otavo pa razstiljajo grabljice,
ko lastavice sedajo na žice,
na brajdah grozdje debeli, zori.

Usode sila žene mene proč!
Temná je, strašna, gluha kakor noč;
zastonj jo prosim, v bolih se vijoč.

Za mene v času tem veselja ni:
poslavljam se od trate in gorice,
da odhitim, kot odletijo ptice,
ki sila jih nevidna proč drvi.

Ne sliši nič, — brez sluha je, brez čuta,
vsa neusmiljena, vsa trda, kruta,
kot noč v obupnem plakanju prečuta!

GRIŠA:

RES NE VEM.

Res ne vem, če ljubiš me,
ti nevgnana plavolaska,
ali smeh me tvoj prezira,
ali smeh se tvoj mi laska?

Na vijolčnem naročju
tvojem bi počival rad,
rad naslonil glavo svojo
bi na tvojih prs pomlad.

Ročke tvoje, prsi tvoje, —
vse po lilijah diši,
vse mi priča o ljubezni,
ki pod njimi plameni . . .

In izsanjal bi ljubezen,
ki nikdar je nisem vžil,
na naročju tvojem belem
bi za vedno odpočil . . .

ODBOR JUGOSLOVANSKE RAZSTAVE

1. Kovačević, 2. Frangeš, 3. Vukanović (Srb), 4. Kovačić, 5. Tačev in 6. Ilijev (Bolgari), 7. Vesel (Slovenec), 8. Šenoa, 9. Georgijev (Bolgari), 10. Murat (Srb), 11. Jovanović (Srb), 12. Crnčić, 13. Tišov, 14. Iveković (predsednik „Lade“), 15. Bauer, 16. Auer, 17. Grbič (Slovenec), 18. Bužan, 19. Roksandić (Srb).

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Gregorčič Simon: Poezije, IV. zvezek. Tiskala in založila „Narodna tiskarna“ v Gorici 1908; Str. 176. Cena K 5.—. Predgovor spisal in uredil Fr. Ks. Meško. Iz rokopisne ostaline in iz nezbranih ponatiskov je nastal ta lepi posmrtni zvezek Gregorčičevih poezij, med katerimi je mnogo biserov in tudi nekaj neobrušenih, a še vedno dragocenih kamnov.

Franc Drtina: Razvoj mišljenja evropskega ljudstva. V Ljubljani 1908. Tisk Blaznikovih naslednikov. To je 1. snopič I. knjige „Omladinine“ „Znanstvene knjižnice“, ki izhaja v mesečnih sešitkih po 4 do 5 pol. — „Omladina“ se je poprijela zelo koristnega dela: izdajati prevode najboljših znanstvenih monografij iz vseh strok človeškega znanja, kakršno je porodila naša doba. „Omladina“ hoče podajati slovenskim čitateljem svobodomiselnost in neodvisno znanost, nekastrirano in nekompromisno. In samo taka znanost more našemu narodu koristiti, ker mu more samo prava znanost razširiti obzorje ter ga izobraziti. Bivši urednik „Ljubljanskega Zvona“ sem večkrat opozarjal naše kroge na češki „Výbor nejlepších spisů“, ki ga je v Pragi izdajal Fran Laichter. Nekaj takega kakor Laichter namerava sedaj „Omladina“ s svojo „znanstveno knjižnico“. Začetek je prav srečen. Drtina slovi daleč čez meje češkega ozemlja kot temeljit mislec in globok filozof. Njegova knjiga o razvoju evropskega mišljenja je

znamenita in nam podaja jako pregledno ves razvoj evropske filozofije od starih časov pa do današnjih dni. Ker mi sami nimamo še ljudi, ki bi znali pisati o takem vprašanju, je bilo pametno, da se je prevedlo delo znamenitega češkega učenjaka Drtine. V pričujočem prvem sešitku Drtinov spis še ni dokončan. Pričakujemo nadaljevanja. Avtorizovani prevod je vobče vzoren. Tupatam bi želel več pile. Tako n. pr. na strani 24. citat iz Homera: „Raje bi hotel živeti na zemlji kot dninar kakega berača, kot vladati tu med mrtvimi . . .“ ni dober. Namesto drugega „kot-a“ bi moral stati **nego**. Pa to so malenkosti, ki se vbodoče lahko popravijo, ako se bolj preišljejo dela. „Omladinino“ znanstveno knjižnico pozdravljamo z veseljem in jo priporočamo rojakom najtopleje. Razprodaja take knjižnice pokaže ad oculos, če smo že dozoreli za taka strokovna literarna podjetja, ali ne. Ako bi se „Omladinina“ knjižnica izjalovila, bi bilo to žalostno spričevalo za našo inteligencijo. Potem naj se nikdar več ne piše, da hrepenimo po znanstveni literaturi in po — univerzi!

A. Aškerc.

Izobraževalna knjižnica. Kažipot za znanstvo in prosveto. Ureja Ivan Kaker. Chicago. Ill. Laflin Street 629-Tiska „slovensko tiskovno društvo“ v Chicagi. — Kot nekaj pendant k „Omladinini“ „znanstveni knjižnici“ je začela izhajati med našimi rojaki onkraj atlantike v Chicagi „Izobraževalna knjižnica“. Dela se je lotil gospod Ivan Kaker. To je vesela novica iz Amerike! Pred par leti se je bilo poskusilo z nekako revijo, pa ni šlo! Premalo inteligencije je

baje med ameriškimi Slovenci. Samo politični časniki z malo zanimivo vsebino še izhajajo, toda ti se v prvi vrsti ne brigajo za izobrazbo ameriških Slovencev, nego prinašajo le lokalne novice ter obveščajo čitatelje o dnevni politiki. Gospod Kaker pa se je opogumil, da je začel izdajati popularno znanstvene spise priznanih učenjakov. Trije zvezki ali snopiči njegove knjižnice ležijo pred nami. V teh treh zvezkih je začel Kaker objavljati prevode iz Haecklovih „Svetovnih ugank“ ter iz Hoensbröchovega „Papeštva“. Ameriška „izobraževalna knjižnica“ ima metodo revij, ker objavlja v enem in istem zvezku po več različnih temat, in ne prinaša samo nadaljevanj ene in iste snovi. Tako je v drugem zvezku pretisnjen n. pr. tudi dr. Žmavčev članek o Spencerju. — Urednik razvija v uvodu lep program in obeta, kaj misli vse objaviti v bodočih snopičih. Podjetje je vsekakor vesel pojav med našimi prekomorskimi rojaki in zasluži največjega priznanja. Želimo, da bi „izobraževalna knjižnica“ imela obilo abonementov ter rodila mnogo duševnega sadu!

A. Aškerc.

Primož Trubar in njegova reformacija. Kulturno-historična študija. Knjižnica „Svobodne misli“, 2. zvezek. V Ljubljani, 1908. Tisk J. Blasnika naslednikov. Str. 51. Cena 50 h. (S sliko) Pokojni prof. Janez Trdina je pisal že leta 1866 v svoji „Zgodovini slovenskega naroda“: „Šestnajsto stoletje je bilo zlati čas zgodovine našega naroda, celo dvestoletna doba svobode slovenskega vojvodstva se ne more temu stoletju na stran postaviti. V vseh obzirih je dosegel takrat naš narod visokost, kakoršne ne prej, ne pozneje.“ Resnico teh trditvev dokazuje ta brošura, pisana s pesniškim poletom in z izredno toplotno svobodomiselnega prepričanja. Brošura podaja sliko razmer v predreformačni in reformačni dobi, nastanek in cilje reformačnega gibanja in delovanja, življenjepisa Prim. Trubarja, velezanimive podatke o njegovih najvažnejših sodelavcih ter o pomenu reformacije za slovensko kulturo. V XVI. veku smo Slovenci našli v sebi moč, da smo se pridružili sočasni kulturi ter se seznanili s kulturnim svetom. Tedaj smo našli prvo zavest narodnosti in začetek kulturnega življenja. S tem, da se je k slovenskemu tisku pridružil tudi hrvaški tisk, je bila položena podlaga skupnega ali vsaj vzporednega dela s Hrvatmi. Uresničenje ilirske ideje je bilo najbolj možno. Reformacija je vzbudila v Slovincih v vseh deželah in na vseh mejah idejo celokupnosti naroda ter pomenja za nas junaksko dobo našega naroda. Krasno pisana brošura mora zanimati in navdušiti vsakega slovenskega inteligenta ter mu razžariti dušo z ljubeznijo in ponosom, da smo kri krvi Trubarjeve! To izborna brošura, v kateri je nagromadeno toliko gradiva, torej prav toplo priporočamo.

Gruden Jos. dr.: Cerkvene razmere med Slovenci v XV. stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije. Po arhivalnih virih. V Ljubljani 1908. Založila Leonova družba. Str. 146. V elegantni izdaji je izšla ta važna, ne le zgodovinarjem velezanimiva, nego tudi splošnosti naših čitateljev zelo instruktivna knjiga. Spričo Trubarjevega jubileja pa je to delo naravnost aktualnega pomena, saj nam slika slovenski, dasi katoliški zgodovinar, ki je obenem ljubljanski profesor bogoslovja, po arhivalnih virih verno in objektivno razmere XV. veka v katoliški cerkvi sploh in v Slovincih še posebej. Ta knjiga podaja sliko bojevitve predreformačne dobe ter je torej izborna za razumevanje povodov in vzrokov velikega reformačnega gibanja v XVI. veku. Disciplinarnost v katoliški cerkvi je bila

povsem porušena, nesloga in razkol je zavladal v njej v najstrašnejši obliki. Bazelski cerkveni zbor (1433—1438) je odstavil papeža Evgena IV. in izvolil protipapeža Feliksa V. Na čelu Evgenovih strastnih nasprotnikov je bil v bogoslovnih in pravnih rečeh zelo nevedni, bojeviti akvilejski patriarh Ludovik II., vojvoda Terk (1412—1439), prijatelj in sorodnik celjskega grofa Hermana. Ta patriarh je rajši junačil proti Turkom, politiziral, spletkaril proti Benečanom ter imel v Celju razkošen dvor, kakor da bi se bil baval s svojim poklicem, ki ga je prepuščal raznim škofom. Pičenski škof in generalni vikarij Martin je imel oblast čez vse slovenske dežele ter je bival v Ljubljani. Po smrti patriarha Ludovika II. je imenoval papež Evgen patriarhom Ludovika III. Scarampo - Mezzarota iz Florence, papež Feliks V. pa škofa Aleks. Ziemowitskega, vojvodo masovijskega iz Tridenta. Razkol je šel dalje. Ludovik III. je bil izprva oženjen zdravnik, a postal je duhovnik, višji poveljnik papeških čet in zmagovit general križarskega brodovja, ki je pobilo turško brodovje pri Metelinu l. 1357. Umril je v Rimu l. 1465. Tak general seveda ni bil dober patriarh in je poveril vse cerkvene posle raznim vikarjem. Sploh ga je priznal le beneški del akvilejske škofije svojim patriarhom, avstrijske dežele z goriško vred pa so priznale nad sabo oblast patriarha Aleksandra, rodom Poljaka, sorodnika cesarja Friderika III. A tudi ta se je brigal bolj za posvetno moč in sijajnost, zbiral je vojsko, a umrl že l. 1444. Njegov naslednik, imenovan od protipapeža Feliksa V., je bil Lovrenc pl. Lichtenberg menda iz kranjske plemenitaške rodbine. Lovrenc pa je imel že malo pristašev in se je tudi slovenska duhovščina — vzlic vplivu škofa Martina — nagnila na stran Ludovika III. Zato je Lovrenc z Martinom vred nastopal toli nasilno in kruto, da je papež Evgen IV. patriarha Lovrenca in ljubljanskega škofa Martina odstavil od službe in ju izobčil. A patriarh in škof se za papeževo prokletsvo nista zmenila ter sta vladala dalje. Ljubljanski magistrat je priznaval Lovrenca in mu še leta 1446 predlagal kaplana za špitalsko cerkev v Ljubljani. Seveda je obenem papež Evgen IV. imenoval za svojega vikarja škofa Janeza Lidenskega, ki je potoval po vizitacijah po Dolenjskem i. dr. (Konec prihodnjič.)

Primož Trubar in slovensko časopisje. Trubarjevega jubileja so se spominjali poleg našega „Slovana“ še sledeči slovenski listi: Slovenski Narod (št. 132), „Nova Doba“ (št. 41), „Naš list“ (št. 23), „Soča“ (št. 67), „Gorenjec“ (št. 23), „Omladina“ (št. 3) in „Blagovestnik“ (št. 3).

Volná Myšlenka. Glasilo čeških svobodomislecev, je prinesla v junijevi št. lep članek o 400 letnici Primož Trubarja in o njegovem pomenu za slovensko književnost in svobodno misel.

Carniola, Zeitschrift für Heimatkunde, zvezek II. letnik I. — Ves ta zvezek je izšel kot „Trubernummer“ in obsega članke: Dr. Ph. O. Hegemann. Dr. M. Primi Truberi. — Hofrat Prof. Dr. Arnold Luschin R. v. Ebenreuth: Dr. Th. Elze: Hofrat Prof. Dr. Johann Loserth Steiermark, Kärnten und Krain und ihr Zusammenwirken wider die Gegenreformation. — Dr. Fried. Ahn, Zeitgenössische Buchdrucker als Förderer von Trubers Werk (1550—1595).

Corrigenda. V junijskem zvezku „Slovana“ se mora v legendi „Giordano Bruno“ na str. 196. 12. verz glasiti seveda tako: in ne ugasne in ne mine mi! — Na isti strani pa mora stati v 18. verzu: na svetu itd.